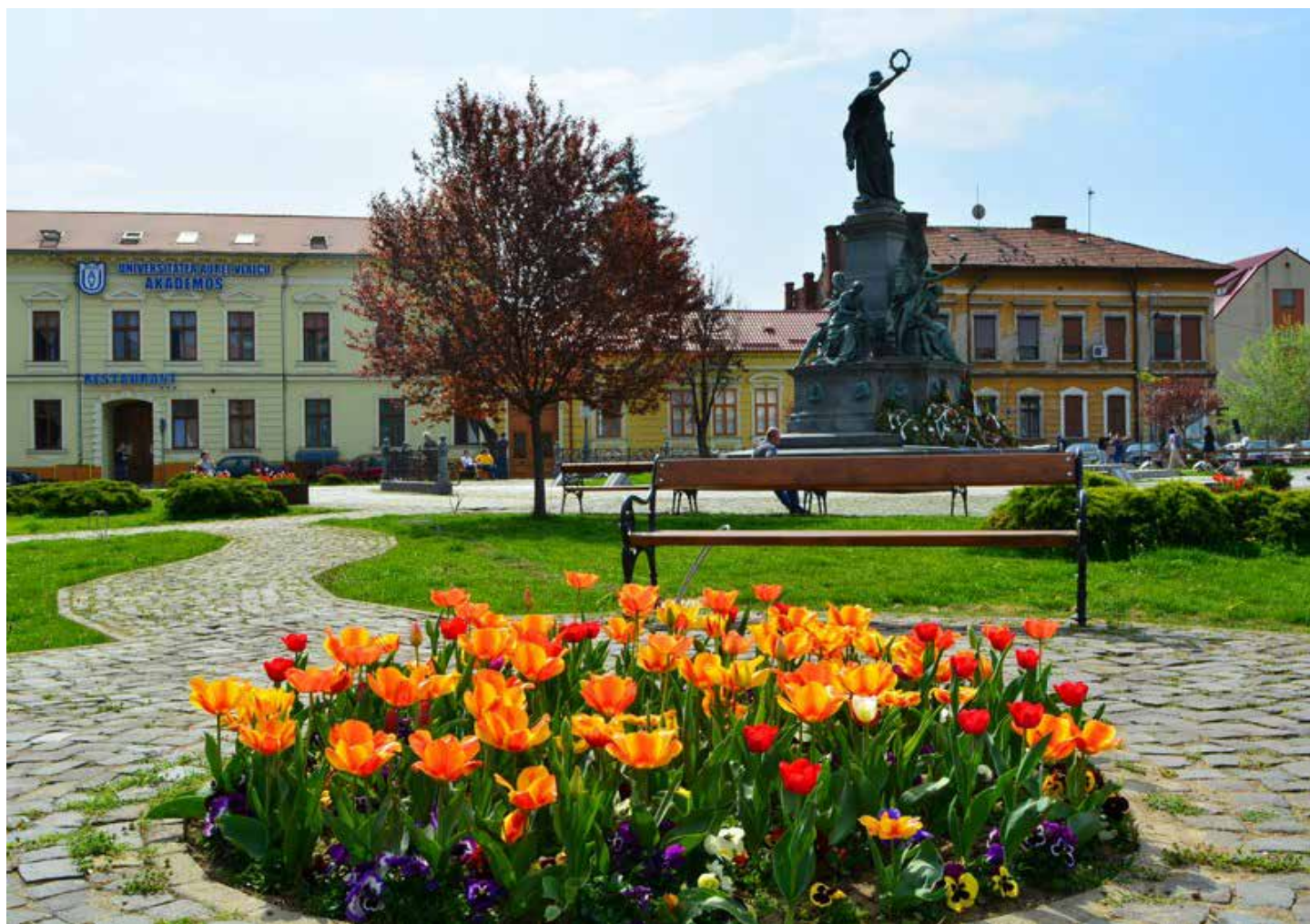

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXI. ÉVFOLYAM, 2. (117.) SZÁM —

Aradi tavasz

(Kurunczi Ferenc felvétele)

A R A D
2017. április

AZ ARAD MEGYEI MÚZEUMBAN KIBONTOTTÁK FESZTI ÁRPÁD TRIPTICHONJÁT

A felvételeket Siska-Szabó Zoltán készítette

Tartalom

Juhász Béla: Öngól	1
Irodalom, művészet	
Arany-Tóth Katalin: Kövekben kerestem	2
Ódry Mária: Kipattant tavasz	2
Böszörményi Zoltán: A végtelen partján	3
Szabó Péter: (április)	3
Grosz László: álmaim	3
Brauch Magda: Pedig még élünk	4
Radnai István: Kabátlegenda	4
Nótáros Lajos: Arad marad (VII/8.)	
A román kérdés	5
Vajda Anna Noémi: Az ember drámája (2.)	7
Simpf Angelika: Bepillantás (3.)	9
Mocskos	9
Köteles Nikolett: Őrület	10
Piroska Katalin: „Én pedig, Uram, hozzád kiáltok”	11
Dr. Vajda Sándor: Perecsényi Nagy László író, költő munkássága a nemzeti öntudat megerősítéséért (II.)	13
Tatár Etelka: Chicagói levél – A másik Zsazsa	15
Akli Orsolya Emese: Remény	16
Történelem	
Szabó István: Érisz almái, avagy bogarászás az 1947. február 10-én aláírt párizsi békeszerződés hordalékában	17
Hitélet	
Bátkai Sándor: „Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz...”	20
Matekovits Mihály: Minorita anekdoták (3.)	21
Memoár	
Koreck Aladár: Húsvéthétfői diáksíny elefántvadászattal	22
Dr. Perneki-Simonsits István: Visszapillantó tükör	23
Regéczy Szabina Perle: Szemek tüzében	25
Helytörténet	
Ujj János: Arany János Aradon	26
Siska-Szabó Zoltán: Régi és új Arad (7.)	29
Oktatás	
Tóthpál Renáta: Aradra érkezett az Európai Expressz	30
Piros Dénes: In memoriam Fischer Aladár	31
Humor	
Puskel Péter: Anekdoták térben és időben	33
Kövér Péter: „Én nem tilthatom meg neked!”	34
Juhász Béla: Műterem-látogatás	36
Dr. Markovics Radmila: Iskolareform és szójaföld	36
Keresztretjérvény	
Brittich Erzsébet: Náluk is járt...	37
Útinapló	
Milka Péter: Amerikában jártunk (I.)	38

ÖNGÓL

A nyugalmazott pedagógus áll az osztályterem ablaka előtt. Kinéz a semmibe. A csukott ablakon keresztül. Kint ködös, nyirkos, hideg a február. Mögötte az osztály. Már negyedik éve.

Mit hibázott? Vajon hol rontotta el?

Gondolta, végigviszi őket. Hogy együtt ballagjanak. Igaz, már második éve nyugdíjas. De jogában áll még egy évet maradnia. Ha engedélyezik. Biztosan engedélyezik. Még másfél év. És akkor abbahagyja. De addig velük marad. Fehér, frissen vasalt blúzában ott áll vigyázállásban csemetéi mellett, miközben zeng a *Himnusz* az orgona hangjára. Nemzeti imánk: „Isten, áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel, / Nyújts feléje védő kart / Ha küzd ellenséggel.”

Kölcsy összerezzen a sírjában.

Ennek az asszonynak nem lehetnek ellenségei. Negyven évig tisztességesen végezte a dolgát. Keményen, de igazságosan. Mindig betartotta a szabályokat. Követelt. Megkövetelte a rendet, a pontosságot. Tudta, hogy egy zsugorodó kisebbség csak úgy tud helytállni, ha kiemelkedik a tömegből. Erre tanította rendületlenül a kicsiket.

Nem az az anyuka tehet az egésze, aki kezdeményezte az aláírásgyűjtést. Nem ő a hibás, amiért sikerült a maga oldalára állítani egy tucatnyi anyukát és apukát, ravaszul kihasználva a kedvezőtlen konjunktúrát. Nem őt ítélem el, amiért stresszelve érezte magát a tanító néni szigora miatt, amiért sok házi feladatot adott, amiért többször figyelmeztette a gyereket és szüleit a szokássá vált reggeli késések miatt, amiért megkövetelte, hogy következetesen betartsák az előírásokat.

Szomorúsággal telik meg lelkem, amikor arra gondolok, hogy az az anyuka korhadó, akármit elbíró, tartását elvesztett tanügyi rendszerünk áldozata. Aki a maga idejében megszokta, hogy lazán, felületesen vonuljon át az iskolán, tudva, hogy – ha szükséges – mindent el lehet intézni. Bármit el lehet érni egy mosollyal, egy jó kapcsolat révén vagy akár fenyegetéssel, zsarolással. Még azt is, hogy ne engedélyezzék egy kiváló pedagógusnak, hogy emelt fővel, méltósággal fejezze be hosszú pályafutását.

Arra nem gondolt a tucatnyi tiltakozó, hogy talán öngólt rúgnak? Egyiküknek sem jutott eszébe, hogy saját csemetéjük eshet áldozatául át nem gondolt, nevetséges, talán bosszúvágtyól átítatott tettüknek?

Szomorúan tapasztalom, hogy egy tucatnyi aradi magyar embernek ismét sikerült kihangsúlyoznia azt, hogy: „Egyre kevesebben vagyunk, de nagyon szeretjük egymást...!(?)”

Juhász Béla

Arany-Tóth Katalin

KÖVEKBEN KERESTEM

Vártalak, mikor a fák elbújtak a ködben.
Fényed melegét kövekben kerestem,
de kúszó felhők takarták el forró arcod.
Létem izzásod örvényében tartod.

Vártalak, hogy végre ölelésedbe vesszem,
s csontomig csókold csillagtalan testem.
Előtted én is csak egy hús-vér ember vagyok,
ki belőled s érted élni szomjazott.

Vártalak, s te bujdokolsz, mint vágyaim elől
elfutott önmagam – pedig lázasan
ölelkeznek egy csöndre ejtett pillanattal,
hogy eggyé váljak boldog önmagammal.

Czernák Dorottya grafikája

Ódry Mária

KIPATTANT TAVASZ

Kipattantak már a rügyek,
bimbók, levelek,
Maros-parti fűzfa ága
– szélben tekereg.

Sima vízben tükröződik
part, fa, lomb, berek,
friss az illat, harsog a fű,
– itt a jó meleg.

Napsugárnak simítása –
elűz gondot, bajt,
fűben pitypang, gyermekláncfű
– új virágot hajt.

Talán újra sikerülhet,
s eljön a tavasz,
és ha most így körbenézek,
– bizony, ez már az!

Arad, 2017. március 21.

Ódry Mária: Tavasz

Bösörményi Zoltán

A VÉGTELEN PARTJÁN

Az útszéli fák ágai lengenek,
a csend arcára szórnak
árnyék-pettyeket.
Alattuk megáll,
és leng a világ.
S te kiülsz a végtelen partjára,
(milyen jól belátható onnan a táj),
hiszed, minden,
ami körülötted történik –,
véletlenszerű.
Fényhabokat vet a napnyugta,
rátolod a reteszt az ablakra,
mögéje bújsz, s arra vársz,
lábujjhegyen közelítsen az elmúlás.

Most semmi sem fáj,
semmi sem hiányzik,
semmi sem lázít.
Szemedben dermedt öröm.
Kinn, a fákon,
a gondolat viperái
sziszegnek a szelíd ágak között.

Kett Groza János grafikája

Szabó Péter

(ÁPRILIS)

belekap az áprilisi szél kedvembe –
kedvence lennék én is repülve
járva az árnyas-napos határba' –
világos – megint csak magam vagyok erre
az egyre szűkebbre vett tájképre –
kevés fénynek még több homorú borúnak
s boroknak odú-melege sem oldhat
fel tágabb dalba ha kihagy ma
bennem minden második ütem (és
köröttem majd mind biceg kicsit –)
úgy tűnik áprilisi szél söpör végig
majd mindenben és úgy üzen dala –
csak ez... csak egy... járnék határokat –
csak ne feledd hát te is fél-tizenegy
bolond ez a toronyba mászott nótá
s te is csak bolondja ha egyre megy...

Grosz László

ÁLMAIM

sok álmom túl rövid,
gázpedált nyom, tövig,
ha törik, ha szakad,
végcélom csak Arad,
mert ide köt létem,
s nem hagyhatom tétlen,
hogy száz rusnya álmom
más helyen találjon,
hisz Rád is itt leltem,
és boldog a lelkem,
ha Melletted érhet
majd nagy álmom véget...

Brauch Magda

PEDIG MÉG ÉLÜNK (**HAIKUK „SZÉPKORÚAKRÓL”**)

Megöregedtünk.
Ki törődik már velünk?
Pedig még élünk.

Kit érdekelne,
kívánnánk-e valamit?
Pedig még élünk.

Mit ér az élet,
ha már nem hozhat semmit?
S mi mégis élünk.

Tárgyakként élünk.
Úgy tekint ránk a világ.
Pedig még élünk.

Teher a létünk.
Egyesek azt kérdezik:
Még meddig élünk?
(És miért élünk?)

Terhet jelentünk
a magunk számára is.
És mégis élünk.

Magunk kérdezzük:
Mit ér már az életünk?
És mégis élünk.

Így a világnak
– akár tetszik, akár nem –,
azért is élünk!

Bolond világban,
ahol semmi sem biztos,
még mi is élünk.

Mert hébe-hóba
vannak apró örömök,
amikért élünk.

Kis semmiségek,
amikért még érdemes
élnünk s remélnünk.

(Ui. Amit leírtam:
nem kell komolyan venni.
Szórakozom csak.

Roppant élvezem,
tudok már verset írni
öregkoromban.

Igaz, hogy furcsán,
csakis japán formában,
de magyar nyelven.)

Radnai István

KABÁTLEGENDA

Langyos tavaszi eső. Nem emlékszem, hogy minden évben megjött-e a langyos tavaszi eső. Emlékszem böjti szelekre. Viharos évszakváltásokra.

Emlékszem hirtelen jött heves forróságra.

Volt egy almazöldről seszínűre fakult ballon. Akkoriban a megszokásban szerepe volt egy ma már nevetséges fogalomnak: nincs másik!

Már nem nőtem ki. Enyhe volt az idő, a „nervég” átmeneti kabátra már nem volt szükség. Csomagban érkezett a tengerentúlról, de az is lehet, hogy Portugáliából. Nekünk nem voltak nyugaton rokonaink. IKKA csomag sem érkezett. A szövetskabát azért kapta ezt a furcsa eredetmegjelölést, mert „kifjordították”. A Váci utcai szabó a háború előtt olyan finom angol szövetsből készítette a szomszéd néni nagybátyjának. És mi közülünk volt az öregasszony nagybátyjához, aki megtért a

prériről az örök vadászmezőkre? Csupán annyi, hogy akkoriban a használt ruhát nem dobták el, s akár több generációt kiszolgált egy-egy öltöny vagy téli kabát.

Érdekes, mondanád, nem bálában érkezett és nem kilóra árulták?

Nem, nem voltak ilyen boltok, csak államiak, amelyekben olykor áruhiány volt. Jegyrendszer is volt, de nem emlékszem, hogy a textilárut is jegyre adták volna.

És mi közülünk volt a szomszéd nénihez, aki van vagy nyolcvan éves, nyugdíja nincsen – talán csak kegydíja. Ő maga háztartásbeli volt. Ez is új fogalmi meghatározás volt akkoriban. A mai fülnek furcsa, hiszen mindenki háztartásban él, olykor közös háztartásban. De a szomszéd néni férje katonatiszt volt az előző rendszerben. A nyugdíját persze elvették. Mi az, hogy elvették? – kérdez-

hetnéd. Szinte mindenkinek elvették a bérházát, villáját. Azokat ugyebár államosították. A deklaszált elemek nyugdíját megvonták. Pedig a katonatiszti pálya nyugdíjas állás volt, mint a postásé vagy a vasutasé.

A szomszédban lakó és bőven nyugdíjas korú néninek alig volt jövedelme. A rokonok csomagot küldtek. Néha volt benne rágógumi. Néha a vámvizsgálatnál kilopták belőle a csokoládét. Meg egyebet is. A csomag érkezése előtt megjött légi postán a jelzés: feladtuk a csomagot.

A csomagban elvileg feltüntették, hogy mit tartalmaz, de ez nem sokat segített. A csomag sérülten érkezett, itt tessék aláírni. A mennyiség korlátozva volt, afelett vámot kellett volna fizetni.

Hogy a kabátügyekre visszatérjek, a férfi holmit a szomszéd néni eladta a házbelieknek.

A házbeliek átalakították vagy elvitték valami öreg szabóhoz, varrónőhöz, hogy fordítsa ki. És máris vadonatúj téli kabátod, átmeneti kabátod, öltönyöd volt. Anyámnak pedig vadiúj kosztümje.

Ami a kabátomat illeti, az öreg szabó – akit ajánlottak nekünk – egy sötét udvari lakásban görnyedt. A kopott holmiban ennyi év után is felismerte a keze munkáját.

Nem emlékszem csak arra, hogy langyos kora tavaszi eső esett. Ilyenkor a barátommal elindultunk sétálni, akár az erdőbe is. Jól megtette a fakó

ballonkabát és a svájcisapka. A megújult szövetkabátot nem áztathattuk el.

Nem emlékszem, melyik évben esett a langyos tavaszi eső. A barátom egy valamikori osztálytársnőjébe volt szerelmes. Hány éve is voltak padtársak? Esett-e akkori langyos tavaszi eső, amikor náluk járt a leckét megkérdezni? Bemásolta füzetébe, megjelölte a könyvben, mi a lecke. Az érzelmeiről nem szólt, nem mert szólani.

A langyos eső meghozta a nosztalgikus hangulatot. Azon az utcán araszolgattunk az erdő felé. Arra sem mertünk nézni, amerre az ismert ház nyitott ablakát sejtettük. Kora tavasszal már nemcsak szellőztettek a budaiak, de nappal nem voltak csukva az ablakok. Nem néztünk arra, pedig a tanuló párja már évekkal azelőtt férjhez ment, nem lakott otthon. Minek is nézegettük volna a házat?

Nem jelent volna meg az ablakban az iskolás-lány szőszke fejcskéje. Nem hordott copfot, a haját bodorították.

Langyos tavaszi eső. Eljött-e minden évben? Ezen gondolkodtam, amikor feljöttem a boltból. Az ajtó előtt mély levegőt vettem.

A langyos tavaszi eső nem kopogott a bádogtetőkön, ablakpárkányokon.

A langyos tavaszi eső csendesen esett. De a levegő! A levegő teli volt a tavasz ígéretével.

Nótáros Lajos

ARAD MARAD (VII/8.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

MÁSODIK SZAKASZ

A ROMÁN KÉRDÉS

Egyébként nem voltam jól. Nem találtam a helyem, tele voltam megválaszolatlan kérdésekkel, amelyekről tudtam, hogy nem megválaszolhatóak. Ez zavart, valójában összezavart, ez volt szinte az egyetlen megnyugtató érzésem, hogy mindez azért van, mert össze vagyok zavarva.

Irénnel néha még összejöttünk, de látszott, egyikünk sem fűz különösebb reményeket a kapcsolathoz. Valami megváltozott a mozgalmában is, mintha felső parancsra takaréokra állították volna, nem történt semmi igazán figyelemre méltó.

Aztán bekövetkezett a váratlan. Az események fölgyorsultak, mindenki számára kezdett világos

lenni, hogy háború lesz. Az Anschluss még természetesen tűnt errefelé, ahol mindenkinek volt legalább egy sváb barátja, ismerőse, nem találtak semmi kivetnivalót abban, hogy a németek megpróbálják rendbe rakni a Nagy Háborúban szétzilált szalmájukat. A legtöbben még a csehek annektálását is elfogadták, sőt természetesnek vették a németek követeléseit a lengyelekkel szemben.

Mellesleg, akkoriban még én is úgy gondoltam, hogy a háborút nem a németeknek kell megköszönnünk, hanem az oroszoknak, egészen pontosan a szovjeteknek, akik megegyeztek Hitlerrel Lengyelország felosztásában.

Ez vetett véget a kapcsolatomnak Irénnel.

Negyven tavaszán voltam vele utoljára együtt és egyetértésben, aztán már csupán a látszat kedvéért találkoztunk, beszélgettünk, mindkettőnk számára világossá vált, hogy szembe kerültünk világnézeti alapon. Hiába nem vagy burzsoá, megfertőzött a kispolgári gondolkodás, mondta egy alkalommal, s én csak néztem magam elé, nem tudván mit válaszoljak. Aztán annyit mondtam csupán: szüleim kétkezi munkások, semmi kispolgári nincsen bennük. Igen, vágta rá igazának biztos tudatában, de te sokat forogtál mindenféle körökben, kereskedőseged is voltál, szüleidtől elszakadtál, valahol le is nézed őket, átvetted a kispolgárok hamis elképzelését a világról. Nem alakult ki az osztályöntudatod, fejezte be kiábrándult hangsúllyal és pillantással.

Ebben van valami, gondoltam magamban, már-már készültem igazat adni neki, amikor valami vagy valaki, az a jól ismert vadrác, felülkerekedett bennem: hülyeség, mondtam hirtelen és egyre idegesebben, nem tudom, mit értesz te kispolgári gondolkodáson, de én ezt nem tanultam senkitől, bennem volt elejétől fogva. Ha azt vesszük, folytattam egyre vadabban, te sokkal inkább kispolgári vagy, mindkét szülőd hivatalnok, mi ez, ha nem kispolgárság? Így van, kapta el rögtön a végét, ők valóban azok, ezért is szakítottam velük, az osztályöntudat nem jön csak úgy magától, létre kell hozni, aztán táplálni és óvni. Én proletárnak érzem magam, miközben kispolgári családban nevelkedtem, te, ellenkezőleg, proletár lennél, de valójában gazdag és művelt burzsoá szeretnél lenni.

A művész nem burzsoá, vágtam hozzá gyorsan a nagy aduászt.

Na, végre, mindig is tudtam, hogy hiú ábrándokat kergetsz. Művész, ne röhögtesz! Az igazi művész proletár, mint József Attila, szögezte le ellentmondást nem tűró tisztelettel ejtve ki a szerencsétlen költő nevét.

Teljesen kiborított. Szerettem volna mondani valami nagyon frappánsat, valamit, aminek lehetetlen ellentmondani. Nem tudtam még, hogy olyan nincs, hogy a megfogalmazás mindig viszonyítás, ebből a szempontból még nagyon is osztályöntudatos voltam, hittem benne, hogy az igazság valahol van, valakinek a birtokában, kisajtítva, mint majd a termelő eszközök.

De szeretnék gazdag lenni, mondtam csúfondárosan, s ez volt az utolsó szívből jött mondat, amit Irénnek mondhattam. Nem palástolta tovább ellenszenvét, kitört belőle a kielégületlen

férfi, aki forradalmárrá tette, övön aluli idézetem darabokra törte minden nőies óvatosságát: És ráadásul buta vagy. És gyáva, szélhámos megalkuvó. Nem hagyta abba, ez csak a bevezetés volt: a nagy művész jön az idézettel. A nagy író, költő vagy minek képzelet magát. Idézetet unos-untalan, anélkül hogy tudná, mit. Mint minden pitiáner nyárspolgár, azt hiszi, tud mindent, de csak az első sort idézi, miközben a lényeg soha sincs ott. Utána következik: egyszer libasültet enni... Vagyis nem éhezni, jót enni egyszer, degeszre tömni a hasat finomságokkal, olyasmikkel, amiket csak a naccságák vesznek és esznek. És ezt egy gyermek mondja, Attila az éhes gyermek vágyán keresztül beszél. Te és az irodalom, fejezte be hirtelen, és felállt.

Nem szóltam, nem is néztem rá. Megkönnyebülést éreztem és valami elhatározásfélét bennem. Hallottam, ahogy elment, lépéseinek eltökélt kopogását az utcaköveken.

Kértem még egy korsó sört, a pincér észrevehette a helyzetet, mert megértő pillantással tette elém, én visszanéztem rá, mint akinek nincs más dolga. Aztán miután eltávolodott a sötétzöldre festett léces székek között, kimondtam hangosan magam elé: visszamegyek Aradra.

Nem is volt ez elhatározás annyira, ért már bennem a dolog, mint fogamban az idegen anyag, hogy Attilát se felejtsem, apám egy ideje nem volt valami jól, úgy látszik, nem csupán a tomporába kapott golyó hagyta benne nyomát a háborúból, a tüdejével volt a nagy baj, az orvosok nem sok jót ígértek. Anyám mintha tudta volna, mire számíthat, párszor elejtette, hogy jó lenne, ha hazajönnél, ennél többet soha se mondott, túl szemérmes volt ő bármilyen követelőzéshez.

Apám is mondta a hirtelen jött köhögések között: nem értem, miért jobb neked ott, raktáros itt is lehetsz, akár a Vágóhídon is, aztán itthon vagy, nem idegenek között. Bólogattam, hogy persze, igen-igen, de hát nem vagyok én idegenek között ott sem, magamban pedig álnokul elmosolyodtam, hogy meg aztán én bárhol lennék, idegenek között vagyok, mit számít, éppen hol.

Most, így utólag, nehéz lenne megmondani, mi volt a csepp a pohárban: hogy összeveszttem Irénnel, a szüleim halk könyörgése vagy Márta. Igen, ő, akkor még egyszerűen Márti, Mártika, ahogyan anyám nevezte, a Kapa utcából.

Tudtam róla egész kicsi korától, anyám jóban volt Marika tántival, az anyjával, másodkézből folyamatos információim voltak Mártika csodálatos életéről. Belém szívárgott az a lány anélkül, hogy

akartam vagy észrevettem volna. Aztán hazalátogatásaim során láttam itt-ott, talán váltottam is vele pár szót, hogy aztán egyre inkább figyelmen kívül hagytam anyám történeteit róla.

Olyan semmilyen kis események voltak ezek, asszonyi csevegés, hogy, képzeld, a Mártikának a Gereben gyerek teszi a szépet. De hát nem neki való az a fiú, egy olyan lány, mint a Mártika, kedves, takaros, és rajzoló a Vagongyárban, jobbat érdemel annál a léhűtőnél.

Az fogott meg, hogy rajzoló. Annyi fogalmam nekem is volt már a dolgokról, hogy elképzelttem, nem csendéleteket rajzol a Vagongyárban, márpedig akkoriban nem sok műszaki rajzoló leányzó futkározott a főutcán. Egyszer rá is kérdeztem: műszaki rajzoló, aztán anyám tekintetéből rájöttem, hogy nem neki kellett volna feltennem ezt a kérdést. Gondolom, igen, válaszolt bizonytalanul, gépeket rajzol vagy valami olyasmit.

És még volt valami: a háború előérzete. Úgy gondoltam, ha már háború lesz, ne érjen idegen városban, legyek otthon, ahol minden sarkot ismerek, arról már nem is beszélve, hogy feltételezhetően, ha elvisznek, az aradi várba fognak behívni. Koncentrálni, amit magyarosan csak koncentrálnak mondott mindenki, a várba, ahol most már húsz éve a román hadsereg rendezkedett be, készen állva a határok megvédésére.

Végül mégsem sikerült a hősi terv, negyven nyarán Észak-Erdélyből minden különösebb ellenállás nélkül kivonult a hadsereg és a román adminisztráció, a csapatok egy része tovább duzzasztva az akkor már igen komolyan militarizált Aradot.

A román hadsereg területi beosztásából következően nem lehetett kétséges, hogy hol fogom magamra öltetni újfent a bakaruhát, így aztán, nem sokkal a bécsi döntés után, negyven őszén visszaköltöztem szülővárosomba.

Irén, a közös emlékekre való tekintettel még egy utolsó mozgalmi együttletben részesített, majd kifejtette, hogy kár értem, eszem és férfiasságom nem átlagos, sajnálatos viszont az osztályöntudatom elvesztése.

Hamar sikerült állást találnom Aradon, valahogy megpezsztült az élet az amúgy szundikáló városban, raktáros lettem, de nem a Vágóhídon, hanem a Vagongyárban.

Véletlen volt vagy a sors keze, honnan tudhatnám, a raktár a tervező iroda közvetlen szomszédságában volt található, ami azt jelentette, hogy mindjárt az első napon megcsodálhattam Mártika nem annyira kecses, mégis valahogy légies lépteit, amint elhaladt raktárajtóm kukucskálója előtt.

Vajda Anna Noémi

AZ EMBER DRÁMÁJA (2.)

/SARUSI MIHÁLY: ÁLOMPUSZTA. SZÍNJÁTÉK KÉT FÖLVONÁSBAN./

Életképpel indul tehát a színmű: már a háborúnak rég vége, de még fogságban Jóska, a gazda. Anna, a felesége vágási engedélyt kapott. Sógor, Jóskára utalva, tudakolná: Csinált valamit? Nincs válasz. Ezek a levegőben hagyott kérdések is az irracionális félelmet mélyítik, melybe, mint minden egyes nagyobb zajra, belerándulnak az emberek: Lövik a házat! Valójában persze csak dörög az ég.

A nagyobb család az asztalnál. A társalgásban az teremti a szituációt, hogy véletlenszerűen kiderül: hamarosan megérkezik és közéjük ül valaki, aki nem közéjük való, akitől tartani lehet, aki a jelenlegi, hazaáruló hatalmat képviseli: Marci, a szomszéd. Színre lépését megelőzi híre, melytől darázsfészekként bolydul fel a ház. Együtt egy ilyennel?! A háziasszony kínos tehetetlensége:

Marci segített a disznóvágásban. Megint elszólászerűen derül fény Marci segédkezésének valódi okára. Ezúttal Jani bácsi böki ki (I/1): Mert Anikóra fáj a foga.

A tulajdonképpeni drámai dialógus Marci megjelenésével indul. Jelenléte feszültséget, bizonyos fokú fenyegetettséget teremt. Hisz a szovjetbarát hatalmat képviseli, azokat, akik feltehetően tehetnek arról, hogy még mindig nem került haza a ház ura. Marci fenyegetettséget jelent Anikóra nézve is, mert a lány őt nem akarja. Neki a másik szomszéd fiú udvarol, Matyi. Viszont ő éppen katonára, megvédeni sem tudná. Ezen a szalon végül nem teremődik valós konfliktus. Amikor később Marci lánykérőbe jön, csupán fenyeget, sérteget, megalázni próbál, végül kiteszik a szűrét (II/2.):

Matyi: Kérem Anikó kezét!

Anna: Tőlem kéred? Tudod, mi a rend. Majd, ha itt lesz a gazda is.

Marci: 'Gazda'... Hallom, már a lovat sem tudja tartani (...) Szép kis család; lassan minden férfi megjárja a börtönt... Gondolhatna a fiaira is.

Anna: A fiaimat hagyj békén! A lányomat is. Takarodj innen!

Marci felsül. A jelenlétében árulják el Anikónak: az ő fajtája Kolbászköztársaságról álmodott, azaz körükben közös a nő. Az elutasításból származó feszültségnek a Lány lesz az elszenvedője (II/4): Nővér: Bosszúból ítélték el... Tulkán nyomozó. Háromszor kérte meg a kezéd, és te háromszor utasítottad el!

Bécsy Tamás műfajelméletében 3 dramaturgiai modellt dolgoz ki. Eszerint különbözteti meg műnemen belül a konfliktusos, középpontos és kétszintes drámákat. Az Álompusztában a középpontos dráma modellje érvényesül. Annak ellenére, hogy lépten-nyomon észlelhetőek a politikai ellentétek, az osztálybeli különbségek, a gazdaember és ávós mihaszna ember szemben állása, a két ellentétes pólusnak nincs egyenértékű eszköze saját akarata érvényesítéséhez. A Fő téren egy pillanatra úgy tűnik, a tömeg szembe tud állni, és megszerezheti a hatalmat (II/3). Aztán hirtelen jelenetváltás, ahonnan már világossá válik, hogy mégsem. Talán az amerikaiak. Ha jöttek volna. De nem jöttek. Amerika igenis le van... ejtve – kottyant a felnőttek beszélgetésébe Jani, Anikó öccse, már a kezdő életképben. A végén már csak a Lány a börtönben, összeverten reménykedik megjelenésükben. Reménykedése naivitás. Gúny tárgyává válik. A hatalom átvétele végleg megghiúsult.

A középpontos dráma jellemzően az eszköz nélkül maradt legyőzötteket jeleníti meg. A dráma középpontjában ezek az el/szenvedő alakok vannak. A cselekmény tulajdonképpen abból bontakozik ki, miként kerülnek viszonyváltásba a hatalmat képviselő, akaratuk érvényesítéséhez elegendő eszközzel rendelkezőkkel. A szenvedést a hatalomvágy (a másik ember leigázásának, megálázásának, kizsákmányolásának vágya), a kéjes kegyetlenkedés, munkakerülés és az elvakult előnyszerzés (a pozíció!) okozza. A túlbujánzott életösztön. Amikor a túlélés mások szenvedésébe, akár életébe kerül.

Az emberek, a karakterek attól ellenségek vagy sem, hogy hogyan viszonyulnak egy központi kérdéshez. A színmű látszólagos könnyedsége, hogy mindezt a kolbász jelképezi. Csakhogy a kolbász – a csabai evangélikus nagytemplom mel-

lett – a komor valóság háttérében is végighúzódik. Ahol nem kolbászból, hanem egyre inkább gumibotból van a kerítés. Itt már a hús életfeltétel. Mégpedig olyan kegyetlen módon, hogy a megélhetéshez, élethez való jogot engedélyeztetni kell. Kell a hatalmi szerv láttamozása. Mert ez a hatalom, ez az új világrend, mindenüve beszimatol. Mindent meghall. Mindent irányítani akar. És mindenkit eltipor, aki nem azonosul vele. Álompusztára küld. Állampuszta. A település nevét lefoglalt börtön. Ahol a fogvatartott foglalkoztatottak kényszermunkások. Rettegett hely, derül ki az embereknek ehhez a valós nevének talán félelemből nem nevezett, ezért majdnem mesei nevet kapott félelmetes helyhez való viszonyulásából.

Anikó tehát megmenekül Marcitól és a Lányéhoz hasonló sorstól, de ez valójában, mint megannyi menekvés ebben a világban, véletlenszerű. Mert Matyi ugyan elmondja egy monológban (I/2.), hogy megvédi Anikót, gondja lesz rá, mégis kibúvót abban látna, ha elhagynák azt az országot, ahol a kert is géppisztolyból van. Ekkor a védelem maga Anikó kitartása, határozottsága. A hit. Így a reménytelenségben reménnyel zárul a dráma.

Matyi: Álom a pusztán? Akasztófákkal körberítve, lehet így álmodni? Valami jobbat. Kádárkolbász nélkül... Menni? Maradni...

Valójában a központi eszme az embereknek az élethez, emberséghez, hazához való viszonyulása. Ez alapján szerveződnek csoportba, baráti társaságba vagy éppen besúgó ingyenélő csürhébe.

A jó emberpár nem szökik ki ebből az elveszettnek tűnő paradicsomból. Bár az utolsó jelenetből kiszaladnak. El a fegyverropogás elől. S bár minden arra vall, hogy nincs itt, a kolbászból lett gumibotkerítések közt maradásuk. Az észérvek is azt mondanák: menj, menekülj! Mégis van valami, ami miatt Éva-Anikó azt mondja: nem megyünk sehova, Ádám-Matyi, és élni fogunk. Itt. Deus ex machina: szól az írói utasítás: A távolból felsejlik a fény. Megjelenik a remény. Végül az írói fanyar humor: mindenre vasfüggöny ereszkedik le.

Sarusi Mihály színművéből egyértelművé válik az író viszonyulása a világhoz: az ember etikus lény, az életben mégiscsak a pozitív tartalomnak kell érvényesülnie. Ez összefügg az utolsó jelenetbeli „és mégis” hittel, melyről Bécsy azt írja: „Talán Szerb Antal írt először a magyar irodalmon Zrínyitől végighúzódo »és mégis« hitről; erről a jövőbe vetett talán irracionális hitről, amelyet történelmünk viszontagságai, vérzivatarai hívtak bennünk életre. Hogy kibírjuk.” (Uo. 144. o.)

Simpf Angelika

BEPILLANTÁS (3.)

Lágy szellő lebben. Felkapja a tincseimet, lebegtetí őket. Meleg leheletét érzem, csillog a szeme az elsírt könnyektől. Hirtelen felkap, megpördít, ölelésével pedig kiszorítja belőlem a levegőt. Az én szemem is üvegessé válik, és megkönnyebbülten felkacagok. A hangomtól cseng a környék, és ő finoman leenged, és az ölébe tesz. A karjában érzem, hogy biztonságban vagyok. Gyengéden megsimogat, majd a szemembe mélyed a tekintete. El tudok képzelni egy boldog jövőt. Egy felhőtlen, problémamentes életet. Egy elismert, irigylet jelent. A fantáziám ezt mind megengedi. Mosolygósabbá tesz, amikor ezt teszem. De a képek végül kipukkannak, elsorvadnak, bemocskolódnak, én pedig ábrándos képpel, hamis érzésekkel, ajkakra fagyott vigyorral, a kegyetlen valóságban találom magam. Magasra repülök, és halálosat zuhanok.

Csak szorítom össze a szememet, és próbálok másra gondolni. Próbálok nem sírni, ordibálni, vagy valami még kiszámíthatatlanabbat csinálni. Érzem a köveket, a gallyakat, a füvet, a puha földet alattam, ahogy húz a verem felé. Kezemet a talajba túrom. Körmeimmel próbálok tartani magam. Ráncigálja a lábam, elkezd felnyársalni

a bőrömet átszakítva a húsomat. Az izmokat erősen cibálja le a csontomról, de én nem érzek már semmit, csak hogy közel a megadásom pillanata. Markol tovább, húzogatom a lábamat, próbálok menteni magamat, de így csak könnyebben hámozza le a hússal együtt az akaratomat is. A körmeim felszakadtak, de ő tovább vonzol. Vékony csíkban vánszorog le az első kibuggyant könnycseppem. Szenvedek, és nem akarom ezt tovább. Túl akarok esni rajta. Nem kerülhetem el. De az utolsó percig harcolni akarok az életemért, ami még halványan, de annál kitartóbban pislákol. Egy fába kapaszkodom, ölelem mindkét kezemmel. A csontjaimat kezdi törni. Lassan darabol fel. Ha engedném, fájdalommentesen megúsznám. De én tovább szorítom a fa törzsét, miközben kezdek elfogyni. Reccsenések töltik be a gondolataimat. Már hisztérikusan sírok. Ha nem adom fel, csak tovább szenvedek. Ha pedig elmenekülök, a depresszió előbb-utóbb megtalál, és lehúzza a mélybe. Ezért elengedek mindent. A családomat. Az e világi szépségeket. A tapasztalataimat. Az érzéseimet. Az életemet. És hagyom, hogy kivégezzem.

MOCOSKOS

Lecsorog a váladékom, de engem nem fertőzöl meg vele. Szürcsölve tapad rám a sebhelyed, kíváncsi a szívemet, hogy majd üresen tátongjon, csak neked. Poshadó érzélem burjánzik bennem. Tudom, te ültetted. Gyötörnek a rángások, izmaim tiltakoznak ellened. Minden heves lökés mélyebbre temet.

Néha, a fullasztó szennyben, érzem a szelet, bár fellökne téged. Bár szagatna vemhes dühében cafatokra. Bár kapna fel, és dobna le a pokolba. Nem kérem már ez életet, veled lennék, s közben távol a mennyben nélkülöd. Eleinte hittem benned, majd minden vágyamat darabokra tépted. Sziklát zúdítottál reám, kőtörmelékkel dörzsölted

bőrömbe nevedet. Szűkült a világom körülötted, patkányként iszkoltam előled. Kértem én, megérte, édes? Boldogságunkon rozsdás bemetszés keletkezett, majd lassan begennyesedett. Fertőzés volt a szerelemünk, már az elején elkárhoztunk. Te akartad talán így, vagy én voltam túl intenzív? Csábos mosollyal csókoltad le könnyeimet, belül tomboltam, elhiheted. Rácsok közt csorgott a nyálam, csak hogy egy fénycsóvát lássak. Vízcseppek szirmok takarták gyengeségemet, simogatták emelkedő tudómet. Ruganyos masszává olvadt a képed, nem találtam parázsló tekinteted. Kétségbeesetten kerestelek, elmémbe zengett a nevetésed. Hiába kapálóztam érted, szorosan lefogott

a kezed. Te sem tudtál a titkodról, míg ledöntött minket a lábunkról. Szörnyeteg lakozik benned, míg a másik éned csókokkal hinti lelkem. Ketté váltál értem, baltával vágtad az élen. Emlékszem, vérrel kentél be régen, tocsogott az országút télen. Átláttál rajtam tényleg, lyukakat vájtál, félek. Darabonként rágtad a lépem, kiköpted elém a lelked. Külső mázamat viasszal leolvasztottad, sikoltozva nyögtem a válaszaidat. Elvesztettelek, mert egészben kértelek.

Hallgatásaimat mássá formáztad, vésőddel ütésenként újra alkottad. Keserű szájjal gondolkod rád, penészes mérgem az ár. Hányásra konyul az ajkam, okádva hangzik a zajban. Percenként dobol a vércsepp, te vagy nekem az élet. Rájöttem, jobb nekem mérföldekkel az égen, egyedül, messze a csendben.

Feledésre ítélted mély tónusú, bűgő hangodat, mellyel minden falamat leromboltad. Kifogásokat keresek neked, hát nem érzed, szeretlek? Szikrák pattogtak, pulzusok rohamra vártak. Mocskos érzés telepszik bennem, csak te úzhated ki belőlem. Távoztál saját elmédbe, én mocskos vagyok örökre.

Czernák Dorottya rajzai

Köteles Nikolett

ŐRÜLET

Hiába pihent meg az idő gyógyító keze rothadó sebeimen,
S hiába próbálták hazug varratokkal elfeledtetni a múltat,
A heg újjáéledt, ismét mérgezett, kábító vér lüktet ereimben,
S a feltépett sebből bűnös titkok szivárognak. Emlékszel? Te súgtad
Nekem az első vértől bűzlő, megcsalt szavakat, melyek vadul felmarták
Szürke elmém, majd szétaradtak megtört testem minden porcikájában.
Azóta már fényben is vadásznak rám a rémálmodok, s üldöznek a csapdák,
Melyeket lopva te állítottál fel lényem legrejtettebb zugában.
Fejvesztve menekülnék... Csakhogy saját magam elől nem menekülhetek!
A szívembe vájt karmok mindig visszahúznak egy másik valóságba,
Ahol könnyekből áll a tenger, s felette kínok szárnyával repülhetek,
A fehér izzó vörösen csillog, és selymes vér csöpög a tócsákba.
A harag rideg tüze kiegeti a reményt a csillogó szemekből,
S a fekete szemüregek üresen bámulnak a szétört semmibe.
Már én sem látok tisztán. Megvakít és összezavar a hajsálerekből
Feltörő fémes íz. Az eltévedt, fakó fényű gondolatok ki-be
Járkálnak szétzúzott koponyámban, s eltiporják lelkem még ép részeit.
Mostanra csupán egy halvány árnyéka vagyok egykori önmagamnak,
És minden e világban eltöltött igaz, józan pillanat megrészegít,
Majd ismét a mélybe zuhanok, s száraz szavaim szerteszét szakadnak.

Piroska Katalin

„ÉN PEDIG, URAM, HOZZÁD KIÁLTOK”

KODÁLY *PSALMUS HUNGARICUSA* ARADON

2017 nemcsak a kétszáz éve született Arany János éve, de Kodály Zoltáné is, aki ötven esztendeje, 1967. március 6-án 84 évesen szívrohamban halt meg. Kodály érdemeit nem könnyű összegezni: zeneszerző, zenetudós, népzenekutató, zeneoktató, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, majd 1946 és 48 között elnöke, háromszoros Kossuth-díjas, kitüntették a Corvin koszorúval, a Magyar Örökség-díjjal. Egy népet megtanított énekelni, de nemcsak egy népet, az általa kifejlesztett Kodály-módszer a zeneoktatásban és a népzene megőrzésében ismert az egész világon, és 2016 decemberétől az UNESCO szellemi világörökségének része lett.

Zenét Bartók Béla így jellemzi: „Ha azt kérdezik tőlem, mely művekben ölt testet legtökéletesebben a magyar szellem, azt kell rá felelnem, hogy Kodály műveiben.” (Ez természetesen nem az afféle „mi vagyunk a legkülönbek” olcsó magyarkodásában öltött testet, ami gátolta volna műveinek népszerűségét a világban.) A megállapítás különösképpen igaz az egyik legismertebb és legnépszerűbb művére, a *Psalmus Hungaricus*-ra (Magyar Zsoltárra). Ennek első aradi megszólaltatásához nem mindennapi történet fűződik.

Maga a mű 1923-ban keletkezett, ebben az évben ünnepelték Pest, Buda és Óbuda egyesítésének ötvenedik évfordulóját, az ünnepség díszhangversenyére a főváros felkérésére írta Kodály ezt az alkotást. „Minden nemzet zenetörténetének vannak csillagos órái, a magyar zenetörténetben bizonyosan ezek közé tartozik ez a hangverseny, amelyet 1923. november 19-én tartottak a Vigadóban” – írja a Bartók Rádió honlapja a koncertről –, itt hangzott el többek között három ősbemutató: Dohnányi Ernő Ünnepi nyitánya, Bartók Béla Táncszvitje és Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus*-a, akkor még Magyar Zsoltár címmel. A hangversenyen a legnagyobb sikert ez utóbbi mű aratta. Ez a tenorszólóra, vegyes karra és zenekarra írt csodálatos zenemű hozta meg a zeneszerző számára először a hazai és nemzetközi sikert.

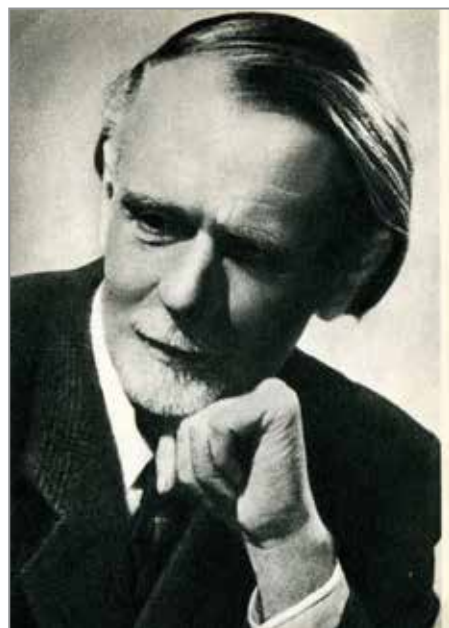
Ebben meghatározó szerepet játszott a szöveg, Dávid király Mikoron Dávid nagy búsultában kezdetű, 55. zsoltárának Kecskeméti Vég Mihály-féle, 1560 körül keletkezett átirata, amelyben a fordító

16. századi magyar viszonyokra alkalmazta a dávidi sorokat. A versben az ellenségtől körülvevett, barátaitól elárult uralkodó könyörög Istenhez a szabadulásaért és „a rettenetes ellenség megbüntetéséért.” Szavai nem keneteljes ígék, hanem szenvedélyes könyörgés, sírás, vádolás, átkozódás, ugyanakkor alázatos bizalom a Mindenhatóban. Íme, néhány idézet a szövegből: „Én pedig, Uram, hozzád kiáltok / Reggel és Délben, este könyörgök, / Megszabadulást tetőled várok, / Az ellenségtől mert igen tartok. (...) Igaz vagy, Uram, ítéletedben (...) Az igazakat te mind megtartod, / A kegyeseket megoltalmazod, / A szegényeket felmagasztalod, / A kevélyeket aláhajigálsz.”

A nagy műveltségű komponista Vég Mihály magyar zsoltárával talán az egyetemi évek idején találkozhatott a régi magyar irodalom tanulmányozása során, s most, mikor a felkérés idején saját maga és a trianoni trauma után nemzete is szorongatott helyzetben volt, ezt zenésítette meg az ünnepélyes alkalomra. Ihletettséget mutatja, hogy a munkával nagyon hamar, néhány hónap alatt elkészült.

Az aktualizálásra alkalmas szöveg hatását az ősi magyar pentaton zene teszi teljessé. A mű formája nagyszabású rondó, a zsoltár az ősi magyar népzene hangján szólal meg, a könyörgés nagyobb részét a tenorszólista énekli, a többszólamú összkarban helyet kap a gyermekkórus is.

Az alkotás Aradra 1934 januárjában jutott el először Radu Urleteanu (1895–1935) karmesternek köszönhetően, aki az előző, 1932/33-as évadban Szendrey aradi–temesvári együttesének dirigense volt.

A fiatal, román karmester tíz évvel ezelőtt Varasóból került Temesvárra, ahol megnősült, letelepedett, és aktívan bekapcsolódott a város zenei életébe. Arisztokratikus megjelenésű, nagy tudású, igazi európai szemléletű művészember volt, barátjával, Szatmáry Tibor hegedűművésszel többször járt Budapesten, itt ismerkedett meg Kodály és Bartók zenéjével, valamint a zeneszerzőkkel személyesen is. Itt hallotta a *Psalmust*, amely annyira elbűvölte, hogy elhatározta, ő is előadatja Temesváron. A művet – a helyi polgármester és az országos zenei szövetség engedélyével – 1933 decemberének végén az ő betanításában és vezényletével adta elő a temesvári szimfonikus zenekar és a kétszáz tagú magyar dalárda, a tenorszólót Laurisin Lajos énekelte. A nagy sikerű bemutatón jelen volt a szerző is, aki jelképnek tekintette, hogy műve tolmácsolására román karmester (Radu Urleteanu), magyar szólista (Laurisin Lajos) és kórus, valamint magyar, román, német tagokból álló zenekar szövetkezett. Egyetértett az ünnepi szónokkal, aki a hangverseny után kijelentette: „Ebben a teremben ma este Enescu román rapszodiájának hullámai ölelkeztek Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus*ának égbe törő hangjaival, a találkozásnak szárnyán a népek is ölelkeztek.”

Ezt követően került sor az aradi produkcióra, amelyen a művet a temesváriak és az aradiak közösen mutatták be. (A gyermekkórus tagjainak toborzása az Aradi Közlöny hasábjain történt.) Kodály Zoltán részt vett az aradi előadáson is, amelyre január 4-én került sor a Kultúrpalotában. A koncert után Fekete Tivadar újságíró babérkoszorút adott át a Mesternek, aki elégedett volt az aradi előadással. Kodály Zoltánnal az *Aradi Közlöny* riportere, Csányi Piroska, Csányi karmester lánya készített interjút, ebből derült ki, hogy a nagy zeneszerző igen sokat tudott Arad zenei életéről és a hajdani itteni karmesterről, Böhm Gusztávról, aki népdalokat is gyűjtött, így Kodály saját elődjének tartotta.

A bemutatónak azonban súlyos következményei lettek, Radu Urleteanu (aki ezt követően azért is harcolt, hogy engedélyezzék Bartók Béla fellépését Temesváron a zeneszerző bukaresti koncertje előtt) drágán fizetett a *Psalmus* bemutatásáért. Gh. Tătărescu hatalomra kerülése után az ismét felerősödő magyarellenesség hatására különböző nacionalista körök valóságos hajszát indítottak ellene. Irredentizmussal, magyarbarátsággal vádolták, amely abban az időben egyet jelentett a hazaárulással, ezért az állását elvesztet-

te, eltiltották a dirigálástól is. Az érzékeny lelkű fiatalember nem tudta elviselni az őt ért durva támadásokat, és 1935 áprilisában öngyilkos lett Bukarestben. Szomorú sorsáról, haláláról az *Aradi Közlöny* részletesen tájékoztatót, a lap közölte a szerencsétlen sorsú karmester apjának azt a levelét is, amely tájékoztatta a közvéleményt az öngyilkosság okairól. (A levél eredetije a *Dimineața* című lapban jelent meg.)

Kodály Zoltán *Magyar Zsoltára* napjainkban is élő zene. Az aradiak 2015. október hatodikán a főtéri katolikus templomban csodálatos előadásban hallhatták a művet, amelyet ez alkalommal az aradi Filharmónia zenekara és a budapesti Magyar Nemzeti Énekkar adott elő Antal Mátyás karnagy vezetésével.

A mű talán legszebb képzőművészeti megformálása emlékmű formájában, a Mester szülővárosában, Kecskeméten áll. A *Psalmus Hungaricus*-emlékmű előtt tartott, az ötvenéves évforduló alkalmából rendezett ünnepség egyik beszédéből idéznék: „A székely népdalokról Kodály így vallott: El akarnám vinni mindenhova, ahol négy-öt magyar összehajol, hogy ne kérdezzék, miért is...? Hanem azt mondják (...) élni érdemes és kell. Az utcán állítanám meg vele az embereket, mikor dúlt arccal loholnak a busz vagy a falat kenyér után, hogy vigasztalást merítsenek a csodakútból. (...) Számunkra Kodály életműve is lehet ilyen csodakút, a maga sokszínűségével, a népdalfeldolgozásokkal, a pedagógiai művekkel, a nagyszabású oratórikus alkotásokkal.” A sorok talán ránk, aradiakra is érvényesek.

Könyvészet

A Bartók Rádió honlapja a *Psalmus Hungaricus*ról.

Bónis Ferenc: *A Psalmus Hungaricus születése*, Bp., 1987.

szerk. Bónis Ferenc: *Kodály emlékkönyv*, Bp., 1997.

Enyedi Sándor: *Rivalda nélkül*, Bp., 1999.

Ficzay Dénes: *Két muzsikusz Aradon* (Ficzay Dénes Emlékkönyv 131–133. old.)

Aradi Közlöny, 1934. január 4–5.; 1935. április 18.

Dr. Vajda Sándor

PERECSENYI NAGY LÁSZLÓ ÍRÓ, KÖLTŐ MUNKÁSSÁGA A NEMZETI ÖNTUDAT MEGERŐSÍTÉSÉÉRT (II.)

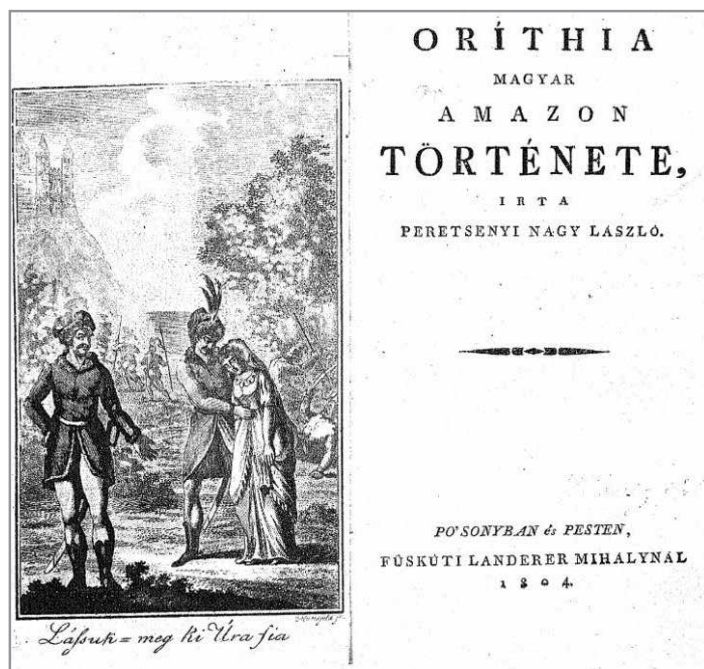
Perecsényi Nagy László munkásságára jellemző, hogy a német és latin nyelvek közt igyekezett utat törni a magyar nyelv számára is. Nagyon lelkesen, akár anyagi áldozatokkal is segítette a műveltség és a tudomány népszerűsítését, a nemzeti öntudat megerősítését is, főleg magyar nyelven. Nagyon sokoldalú, színes egyéniség volt, sokféle témával foglalkozott, köztük történelemmel, a magyarok eredetével, a magyar nyelv kialakulásával, földrajzzal, érem- és címertannal, meteorológiával, hidroterápiával, régészettel, topográfiával, mechanikával stb., tehát nyugodtan nevezhetjük polihisztornak is. Tudományosan foglalkozott a szőlőtermesztéssel, és amikor egy mokrai szüreten találkozott Tessedik Sámuellel, a híres gazdasági íróval, bemutatta neki az Arad megyei szőlőfajokról írt dolgozatát, amelyben 57-féle szőlőnek a magyar és latin elnevezését jelöli. Értekezést közölt a beszélt és irodalmi nyelv közötti különbségről. A korabeli tudósok elismerését érdemelte ki Homérosz és Tibullus fordításaival. Perecsényi a magyarok eredetével, a magyar nyelv kialakulásával is foglalkozott, többek között „Mester szavak a melyek a magyar etsetezés vagy estely a stylistikában előfordulnak” (Arad, 1822). Mint nyelvújító, több új szót is alkotott, pl.: elnapolás, okmány, érdemjel, körlevél, küldöttség, szórend, viszály, ecsetelés, estély. Voltak erőszakos magyarosításai is, pl.: amazon = ám asszony, Észtország = Esthonyos, Bacchus = bakhús, Osiris = Ó sírj; az asztrológust vagy csillagászt égésznek fordítja. 1808. július 6-án jelent meg Grammatikai elevek című munkája, amelyet több tudósnak, köztük Kazinczy Ferencnek is elküldött. Perecsényi szóalkotásai nem nyerték meg minden irodalmár tetszését, Kazinczy Ferenc is nehezen tudta elfogadni nyelvújítási munkáit. Ez tűnik ki egy 1815. augusztus 15-én írt leveléből is: „A Mezengye szép végzetű szó, de Perecsényié. Én különben soha nem nézem, kié, ám a Vanza koránya is tetszik. De ha Perecsényitől kell vennem valamit, megszáll a rettegés. Ne feledd megírni, mi az a Perecsényi Mezengye; úgy emlékszem, hogy az ekloga.” Megjegyzem, hogy a Mezengye első önálló kötet, pásztori versek, 1801-ben nyomtatták Pesten a

Landerer nyomdában. A szerző a kötetet mácsai Csernovics Jánosnak ajánlja, és az első szózatban a világosi Bohus kastélyt dicséri. 1816. április 27-én Pesten megjelent nyomtatásban a tizennegyedik könyve, a Gallias, amely hősköltemény az 1812–14 évi francia háborúról. Ebben a művében énekli meg Simonyi huszárezredes hősiességét, akivel személyesen is alkalma volt találkozni. 1816. szeptember 8-án Szűz Mária dicsőségére történelmi életrajzokat kezdett írni 51 nevezetes magyar nőről: „*Heroineis, azaz a nemzetes fejjérnépnek szép neméből magokat tetteikkel különböztető aszszony-embereknek élettárja*” címen.

Számos cikke jelent meg különböző folyóiratokban és újságokban, így a *Magyar Kurírban* latin és magyar alkalmi költeményeket írt, a Kultsár által szerkesztett *Hazai s Külföldi Tudósításoknak* kezdettől, 1806-tól állandó munkatársa volt. A *Tudományos Gyűjteményben* több tanulmánya is megjelent, köztük „*Arad vármegyében lévő ó és új váraknak statistikai ismerete*” (1817); „*Arad vármegye régiségeihez számlálható halmokról*” (1819); „*Javallat a cselédek és alattvalóknak neveléséről és oktatásáról*” (1820); „*Arad városának jelen való állapotjáról készült foglalatos esmertetés*” (1821), „*Újabb felfedezett hydrofóbia, víziszony gyógyítása*” (1823); „*Időjárás prognosztikonja*” (1824); „*Időjárás jövőndölése az 1824-dik esztendőre*”. A Felső-Magyarországi Minervában, 1825-ben érdekes írásai jelentek meg: „*Arad vármegyei ritkaságok*”; „*Két nevezetes hazafioknak Nagy Laki Jaksich Gergelynek és Szabó Názáreusnak napkeleti Tatár országban volt utazásokról*”; valamint „*Erdélyi ritkaság vagy is Várhely mellett Farkadin b. Nopcsa jószágában talált mosaik padimentom leírása*”.

Perecsényi Nagy László nagyon sokat olvasott szakkönyveket, felkészültsége, műveltsége kiemelkedően magas volt kortársaihoz képest. Több mint 500 kötetes könyvtárral rendelkezett, annak ellenére, hogy vidéki hivatalnok volt. Foglalkoztatja az őstörténet, a magyar nemzet kialakulása, a honfoglalás. Ezekkel a fogalmakkal találkozunk az 1800-ban Landerer által kinyomtatott művében: „*Léta magyar Vitéz Zamira Pannoniai kis-aszszonynak a földön és tengereken történt viszontagságai*” is. Nagy hatással volt rá a finnugor rokonsági

elmélet, ebből a témakörből jelent meg legismertebb munkája 1802-ben: „Szakadár Esthonnyai magyar fejedelem bujdosása” is. Irodalomtörténészek véleménye szerint a hatrészes eposznak irodalmi értéke csekély, de amiért mégis érdemes tanulmányozni, az a Sajnovicsból és Dugonicsból táplálkozó finnugor nyelvrokonság eszméjének népszerűsítése. Őstörténeti tárgyú szépirodalmi munkái között még megemlíthetjük az „Orithia magyar amazon története”-t, amely 1804-ben jelent meg, és

az író célja, hogy a fiatalságot jó erkölcsre, mértékeltes józan életre nevelje, s a korosabb s bölcsőbb olvasót „holmi leleményekkel gyönyörködtetni”. A másik fontos célja „A Honny nyelvet [...] tisztta ki-fejezéssel s néhutt régi el-avult és mostani feljött, kívántató szavakkal öregbíteni”. Életének utolsó évében, 1827-ben jelent meg a „Magyar Amazonoknak története” című műve, amely szintén a magyarok őstörténetét érinti, s ezt a munkáját a hölgyeknek ajánlja.

Perecsényi Nagy László rengeteget tanult és dolgozott, tudását igyekezett megosztani másokkal is. Esténként a családja szórakozása az volt, hogy felolvastak Dugonics, Gvadányi és maga Perecsényi írásaiból. Felesége, akiről – mint családjáról általában – keveset ír a költő, nagyon szerény és művelt hölgy volt, aki jobban ismerve a német nyelvet, mint a férje, segített neki a fordításoknál. Nagyon kiterjedt levelezést folytatott, és számos alkalmi verset írt, főleg latinul. Támogatottsága, elismertsége nem volt arányban munkásságával, de „szűkebb hazájában, Arad és a szomszédos vármegyékben tisztelték”

(Szeverényi). A helytörténeti kutatásai során elsőnek megírta Arad vármegye monográfiáját, valamint „A régi Orod vagy is a mostani Aradnak dolgai” című munkáját, amelyet Nagyváradon nyomtattak 1814-ben, Arad városa 400 forintot fizetett a szerzőnek, ami jelentős tiszteletdíj volt abban az időben. Nagy kitüntetésnek vette (a Jénai Minerológiai Társaság tagsága mellett), hogy gr. Széchenyi Ferenc, a Nemzeti Könyvtár alapítója leküldte számára Galsára a könyvtár katalógusának másolatát, valamint az Institutum Nationale három épülettervét. Nagy siker és elismerés volt Perecsényi számára, hogy 1819-ben az aradi színházban bemutatták Az öthalmi tor című darabját, amelyben a szerző Vak Béla feleségének bosszúját írja le azokon, akik a királyt még gyermekkorában megvakították.

Perecsényi Nagy László életével és munkásságával az utóbbi időben meglehetősen keveset foglalkoztak, de kiemelhetjük Szeverényi Sándor tanulmányát, amelyet 2002-ben publikált az íróról. Tartalmas és szép emlékbeszédet tartott az íróról Pávai Gyula, a Kölcsey Egyesület néhai elnöke 2002. december 8-án, amikor emléktáblát avatunk a költőnek a református templomban.

Sírját megpróbáltuk felkutatni a borosjenői régi temetőben, de sikertelenül, ugyanis a régi temetőt 1894-ben megszüntették, és ha a hozzátartozók a földi maradványokat nem vitték át az új helyre, a régít teljesen elhanyagolták. Már 1934-ben Sorbán Kornél esperes „A borosjenői római kath. plébánia története” című könyvében az 53. oldalon írja: „Ezen temetőben nyugszanak a maga idején igen termékeny írónak és versköltőnek, Perecsényi Nagy László szolgabírónak hamvai is. 1827. évi május hó 18-án halt itt meg 60 éves korában. Sírját hiába keresnők, ma már nem található”.

Az aradi Kölcsey Egyesület és a borosjenői EMKE fiókszervezete 2002-ben avatta fel emléktábláját, amelyet jelentős évfordulókon és ünnepeken megkoszorúznak. Az élénk és állandó érdeklődés nemzeti múltunk iránt, a közlési vágy, hogy ismereteit megossza másokkal is, segítette elő az olyan embertípus kialakulását, amilyen Perecsényi is volt. A növekvő nagy igény egyrészt önmaga, másrészt a szélesebb tömegek művelésére készítette Perecsényit a meglepően nagy mennyiségű mű megírására. Kiadott és kéziratban maradt munkáit tekintve csodálattal kell adoznunk munkabírást és munkatempóját illetően egyaránt.

Bibliográfia

1. Ambrus Lajos: *Ménesi kadarka*, Arad-Hegyalja, 2009. október 5.
2. Csergő Tamás: *Perecsényi Nagy László élettörténete és irodalmi munkássága*, Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, 1927.
3. Gulyás Pál: *Magyar írók élete és munkái*, 4. kötet, Budapest, 1942.
4. Kanozsay Margit: *Perecsényi Nagy László régészeti dolgozataiból*. Régészeti Dolgozatok az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Régészeti Intézetéből, Budapest, 1962.
5. Kazinczy Ferenc: *Levelezései I-XXI.*, Budapest, 1890–1911.
6. Márki Sándor: *Perecsényi Nagy László naplója*. Magyar Philológiai Közlöny XXIII., 1899., 570–594.
7. Nagy Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, 8. kötet, Pest, 1861.
8. Pávai Gyula: Emlékbeszéd Borosjenőn 2002. december 8-án az emléktábla avatása alkalmából

9. Perecsényi Nagy László: *Mesterszavak, a melyek a magyar etsetezés, vagy estely a stylisztikában elő fordulnak*, Arad, 1822.
10. Perecsényi Nagy László: *Orodias*, Nagyvárád, 1804.
11. Perecsényi Nagy László: *Vetekedés a közös szitthahonos és ehhez tartozó felek között az ő minden tulajdonságok iránt*, Nagyvárád, 1820.
12. Szeverényi Sándor: *Perecsényi Nagy László*, Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, 2002.
13. Szilágyi Aladár: *Históriás szőlődombok között*, Erdélyi Riport, 2016. április 27.
14. Szinnyi József: *Magyar írók élete és munkái*, Budapest, 1891–1914.
15. Tóth Sándor Attila: *A deákos nemesi életforma és a neolatin verskultusz; Perecsényi Nagy László Orodias című kötetének kortársaihoz szóló versei*, Ötvös József Főiskola Kiadó, Baja, 2007.

Tatár Etelka

CHICAGÓI LEVÉL

A MÁSIK ZSAZSA

„Pán én előttem megjelent,
Elküldte az Élet tündérét, Zsaszának hívják idelent.”
(Ady Endre)

A magyar származású amerikai díva halálának évében jutott eszembe az a másik Zsazsa, a régi-régi Budapestről és egy elfelejtett évforduló, 1902, amikor Fedák Sári (1879–1955), azaz Zsazsa, Erdélyben vendégszerepelt. 1902 tavaszán Nagyvárád és Kolozsvár ünnepelte. Négy operettben lépett fel: *Bibliás asszony*, *Baba*, *Lotti ezredesei*, Hervé *Lilije*. Ez utóbbiban volt a legnagyobb sikere, pedig ezt már Hegyi Aranka és Küry Klára előadásában is látták. De Erdélyben még tudtak lelkesedni az emberek, fenntartás nélkül, őszintén és igazán, itt nem tartózkodó a közönség.

Budapesten a Népszínház igazgatója, Porzolt Kálmán már leszerződtette a fiatal és különös művésznőt. Igaz, sokat vacillált, mert ez homlokegyenest más volt, mint a színház akkori üdvöskéje, Küry Klári. De az igazi probléma nem a választás volt, hanem a

színházi diplomácia: nem megsérteni az üdvöskét, de biztosítani a sikeres utánpótlást, sőt elhalászni az újszerű, viharos tehetséget a konkurencia orra előtt.

És a nagy lehetőség: Küry Klári megbukik a *Toledo* című operettben, Zsazsa pedig beugrik. Túrhető a siker, bár még a kritikusok nem hódoltak be. És aztán az igazi párbaj: ketten együtt a színpadon egyazon darabban: Sidney Jones *San-Toy* című darabjában. Tulajdonképpen két főszereplős darab: a címszerep és a szobalány. A rangidős választ, de Zsazsa tudta, az igazi sikerszerep a szobalányé.

„Viharos lány von ez! Megbolondítja közönség.” – mondja róla Konti József, a lengyel karmester.

De lássuk az erdélyi kritikákat:

„Édes, okos, erős Fedák Sári... a mienk vagy te, a fiata-

Fedák Sári a *János Vitéz*ben

loké, te vagy a szűz erő, te vagy a hódító fiatalság, a szent tavasznak gyönyörű gyermeke... Bródy Sándor azt mondta rólad, olyan vagy, mint egy természeti jelenség..."

És másnap: "...nem arra való a művészet, hogy lágyan simogasson, hanem arra, hogy megrendítsen és mámorba ejtsen... Visszavárunk még ide édes, erős, okos Fedák Sári..."

És harmadnap: „Ez a lány nem tanult senkitől. Ez a lány nem utánoz senkit. Egyetlen hangja sincs, amelyet már mástól hallottunk volna. Ez a leány Fedák Sári... Hatalmas és komoly dolog egy nyári zivatar, amely felkavarja a mezők illatát..."

És utána: „Fedák Sári nem az a lány, akiről hideg melegséggel vagy meleg hidegséggel lehet szólni és írni. Ő első Fedák Sári. Egy és szuverén. Valaki és teljes valaki. Egyéniség..."

És a többi: „Ma Fedák Sárít rettenetesen gyűlölik és fantasztikusan imádják. Hát ez kérem a nagyság... Az új operett-stílusnak a műzsája ő... vakítóan intelligens és merész..."

Végül egy 24 soros vers a *Nagyváradi Napló* 1902. június 14-iki számában: „Pán előttem megjelent...” – írta Ady Endre (1877–1919).

Ugye hihetetlen, de való, az Ős Kaján, aki mint riadt kis házi nyúl az óriáskígyó előtt úgy néz erre a fergeteges színpadi jelenségre, Fedák Sárira, a másik Zsazsára, ott a régi-régi Váradon, a Pece-parti Párizsban mindketten pályájuk elején.

Chicago, 2017. március 7.

Akli Orsolya Emese

REMÉNY

Mint egy törött csésze darabokban,
Úgy fekszem én is a zöldellő fűben.
Felhők szállnak különböző alakban,
A madarak éneke gyönyörű zene a fülnek.

Harmatcseppek csillognak a fűszálakon,
Mélyen beszívom friss, gyengéd illatát.
Reménykedve, hogy megtalálom válaszom,
Bár kérdésem túl sok van talán.

Egy csésze hány darabra törhet?
És egy ember hány darabra hullhat szét?
Mindegy, hogy tíz vagy akár ötven?
Össze lehet illeszteni mindenképp?

Nézem hát az égboltot, oly csodás,
Nyugalma s szépsége teljesen elbűvöl.
Érlelődik bennem is a megoldás,
Ahogy a nap előbújik a felhők mögül.

Minden törött csészét összeragaszthatunk,
Ha van elég akarat majdnem újnak tűnhet.
Ahogy saját darabjainkat is összetapaszthatjuk,
Ha hit és bizalom tölti be lelkünket.

Kett Groza János grafikája

Szabó István

ÉRISZ ALMÁI, AVAGY BOGARÁSZÁS AZ 1947. FEBRUÁR 10-ÉN ALÁÍRT PÁRIZSI BÉKESZERZŐDÉS HORDALÉKÁBAN

A háború több rossz embert csinál, mint amennyit elpusztít – mondotta Immanuel Kant. Mondják még, hogy a legrosszabb béke is jobb minden dolgok legrosszabbikánál, a háborúnál. De mi van, ha bosszúállást, önkényt, megaláztatást, hazugságot és rablást kapunk az áhított béke leplébe csomagolva? Miféle béke az, mely túszokká tesz minket? A háborús bűnösöket megbüntették. És békebűnösök, békesikkasztók nincsenek? Több mint kétezer éve beszélünk a báránybőrbe bújt farkasról. Semmit sem rendeztek el véglegesen, amit nem az igazságnak megfelelően rendeztek – figyelmeztetett Abraham Lincoln.

Első találkozásom a párizsi békével eléggé énközpontú. Bocsánat. Az Úr 1972. esztendejét írtuk, jómagam meg az államvizsga dolgozatomat, a kolozsvári egyetemen. Jászi Oszkárrol és a nemzetiségi kérdésről. Kissé rázós téma, hisz a nemzetiségi kérdést tökéletesen, véglegesen megoldottuk, mondta is mindig Ceaușescu elvtárs – akkor minek piszkálni? Dolgozatvezetőm, G. E. professzor beajánlott B. E.-nál, mint aki otthon van ebben a kérdésben (is), ősforrás, érdeklődjem. A sok viszontagságon átment, örökmozgó férfiú kikérdezett, ki fia-borja vagyok stb. Amikor kikottyantottam Trianont, azonnal megragadott és kivitt a szabadba. Később értettem meg, miért. Sétálgatva cserélgettük a gondolatokat, mint a peripatetikusok az ókori Athénban. Egyszer csak azt mondja B. E. bátyánk: Kedves fiatal barátom! Egyébként örömmel közlöm, hogy a trianoni imperialista rablóbéke – ahogy Lenin nevezte – már nem érvényes. Döbbenet meredtem rá, ő meg folytatta: Mert az 1947-es nem imperialista, nem rabló és (szünet)... de mégis béke van érvényben. Hogy neveznénk ezt másképp? – kérdezte, s én nem tudtam, mennyi ebben az ironia, mennyi a szent. Húha, „minek nevezzetek”?! Helyzet, állapot – nyögtem. Pax Sovietica – mondta ő –, ami több mint béke. Világtörténelmi ívű váltás. Elég a Nyugat utáni sóvárgásból, mely sosem értett

meg minket, csak magával törődött, még azt sem okosan – nekünk meg kell értenünk, el kell fogadnunk a Keletet. Kompország ideje lejárt. Ez az „itt és most” parancsa! Az „ittésmoston” kívül B. E.-nak volt még néhány dédelgetett kedvence, úgymint: a Duna völgyi népek testvérisége. Nyomatékosítva: tejtestvérisége. Hídverés. Helyzettudat. És a romániaiság. Nyomatékosítva: szerves romániaiság. Ez a romániaiság, bármennyire fülfacsaróan, nyikorogva hangzott, talán a transzilvanizmus „haladó továbbfejlesztése”, ún. minőségi ugrás lett volna, nem tudom. Szétnéztem, láttam a romániaiságot, s ez nekem elég volt... Eltársalogtunk még Masaryk néhai csehszlovák elnökről, aki igen megértően, barátián fogadta őket, „sarlósokat”, és segített nekik. S Benesről, akit a túlzásai tettek tönkre. Hogy Benes a túlzásaival kiket és hogyan tett tönkre, arról is esett pár szó. Tisztelettel emlékeztünk Gróza Péterre, aki „barátunk és barátom volt” – mondta B. E. Nem úgy Clementis (róla most hallottam először), akivel a harmincas években „elvtársak voltunk Szlovénkóban”, de magyarfalóvá lett ez a Clementis, és szégyen, gyalázat, a szocialista Csehszlovákia külügyminisztere.

Így kezdődött beavatásom ebbe az 1947-es nem imperialista, nem rabló hogyishívjákba.

Egy másik találkozás Sztálin legjobb magyar tanítványa, Rákosi apánk/pajtásunk emlékiratainak köszönhető. Az elhallgatások, csúsztatások és elszólások remeke e mű, s ha valahol, akkor itt az ördög tényleg az apróságokban bújik el. Rákosi Mátyást 1945 elején engedte rá a Generális-szimusz Magyarországra. A többi, szovjet csapatok által „felszabadított” kelet-európai ország kommunista vezetőjéhez hasonlóan, Sztálin akaratának érvényesítője lett itthon, s nem az ország érdekeinek érvényesítője ott. A rendkívül becsvágyó, többszörösen frusztrált, az utolsó atomjáig bolsevik Rákosi tudta, hogy a magyaroknak valami piros-fehér-zöldet, mézesmadzagot, csalit,

„áfiumot” is kell mutatni, nehogy úgy járjon, mint Kun Bélák 1919-ben. Joszif Visszarionovics is ezt várta el, egyelőre. S akkor beüt a ménkü, erőszakkal kitelepítik a magyarokat az ismét Csehszlovákiához került, tisztán magyarul lakta területekről is. S kik a legkeményebb kitelepítők? A csehszlovák kommunisták, akik szintén fennen lobogtatják nemzeti zászlójukat, de nem csak mézesmadzag gyanánt. Ők, akikkel a moszkvai emigrációban a magyarországi kommunisták életre-halálra egymásba elvtársosodtak, forradalmi proletár nemzetköziségben. Rákosi felháborodott, s úgy tűnik, egy pillanatra kiesett a moszkvai Nagy Rendező osztotta szerepéből. (S innentől kezdve mond következetesen Csehó-szlovákiát s Szlovákkomlóst Tótkomlós helyett. Bosszantás? Elégtétel?) Egy szokatlan, vakmerő levelet ír. A levél visszaemlékezéseinek I. kötete végén, a jegyzetekben található:

„A Szovjetunió generalisszimuszának, Sztálin elvtársnak!

Tudom, hogy Ön mennyire elfoglalt, de felmerült nálunk egy fontos kérdés, amelyet az Ön közreműködése nélkül nem tudunk megoldani.

A csehszlovák kormány és kommunista párt elhatározta, hogy az összes magyart kitelepítik Csehszlovákia területéről. Azzal érvelnek, hogy nekik erős nagyszláv föderációt kell létrehozniuk, és a 600 ezer magyar jelenléte Szlovákiában zavarja ezt a dolgot. A legfőbb érvük az, hogy Ön egyetért ezzel a politikával. Amikor a csehszlovák delegáció június végén Önnél volt, és feltette azt a kérdést, hogy eljárhatnak-e a magyarokkal ugyanúgy, mint a németekkel, Ön állítólag kedvezően válaszolt, és még azt is mondta: »Csapják jól pofán őket!« (Dajtye im po zubam – az eredeti orosz szövegben.)

Az elvtársak Csehszlovákia Kommunista Pártjának KB-jából – akikkel én két héttel ezelőtt beszéltem Prágában – hozzátették ehhez az érveléshez azt, hogy a kommunista párt ezen a vonalon olyan messze ment, hogy nem tud visszakozni anélkül, hogy az a pártnak hatalmas veszteséget ne okozna.

Mi kértük Csehszlovákiát, hogy bánjon a magyar kisebbséggel úgy, mint Jugoszlávia és Románia (Tito elvtárs, akivel beszéltem erről, támogatott ebben a kérdésben).

Nem lenne szerencsés, ha a szláv föderáció létrehozása érdekében elromlana a demokratikus Magyarországgal való viszony azáltal, hogy az összes magyart elűzi Szlovákiából. Véleményünk szerint a magyarok Szlovákiából való kitelepítése megmérgezné a viszonyt Csehszlovákia és Magyarország között, és hatalmas csapás

lenne a fiatal magyar demokráciára, és felettébb felerősítené a magyar sovíniszták tevékenységét. Ezenkívül az ilyen lépés káros lenne a szovjet–magyar barátságra, és megerősítené az angolok befolyását. A lakosságcsere itt keveset segítene, mivel a magyarországi szlovákok száma csak 1/5-e a szlovákiai magyarok számának.

Kérjük, hogy vizsgálja meg ezt a kérdést, és közölje elhatározását.

Forró kommunista üdvözléssel:

Rákosi

Budapest, 1945. augusztus 7.”

Bárhogy nézzük, egy legázolt nép nyomorúságának, reményének és reménytelenségének tükre e levél.

Harmadik, feledhetetlen légyottomért a párizsi békével Petre Romant illeti a hála. Ceaușescu bukása után ő lett a miniszterelnök, s az újságok megírták, hogy Petre apja az a Valter Roman, aki se nem Valter, se nem Roman, hanem Neulander Ernő, és Nagyváradon született. Mint egy banktisztviselő fia, megengedhette magának azt a luxust, hogy akár kommunista is lehessen. Intelligens, kockázatvállaló és ravasz káder volt. 1956-ban – mint magyarul jól beszélő, magas rangú román pártmegbízott – Budapesten Nagy Imre (jól ismerték egymást a moszkvai emigrációból) és a forradalom ellen kémkedett. De nem most került először a történelem színpadára. Mint neves erdélyi kommunistát, 1944-ben a szovjet béke-előkészítő bizottság őt is megkérdezte, mi legyen Erdéllyel? Roman elvtárs jól átgondolta, és javasolta, hogy Erdély legyen független állam! A szovjet béke-előkészítőknek tetszett a dolog, megfontolták, komoly alternatívának tartották, s úgy döntöttek: nem! Pontosabban, Sztálin döntött így. Mint mindig, az ő hatalmát, személyiségét, ösztönvilágát, gondolkodását és szándékait lehetetlen pontosan értelmezni. Sztálin, mint afféle nagy egyszemélyes összeesküvés – a sors fintora – mindenkiben tényleges vagy lehetséges összeesküvőt gyanított. A jelenséghez a bolsevik hatalomfilozófia nyújthat némi kapaszkodót. A legfontosabb: a hatalmat minden áron meg kell ragadni és minden áron meg kell tartani. A többi: ne bízz senkiben és semmiben, csak abban a hatalomban, amellyel te rendelkezel. Mindent titkolj el, leginkább azt, ha titkaid vannak – mert ameddig tiéd a titok, tiéd a hatalom és élet. Csak kétféle ember van: akiről már tudjuk, hogy ellenség, s aki még nem tudja, hogy ellenség, de majd bevallja. Végül: oszd meg és uralkodj!

Tény, hogy Sztálin nem szerette a magyarokat. De ő semmit se szeretett a hatalmon, a jól időzített édes bosszún és a féledes kaukázusi borokon kívül.

Magyarország békekálváriája már 1941 decemberében elkezdődött, csak még nem tudott róla.

Eden, a brit külügyminiszter, a Kremlben tárgyal. A német Wehrmacht Moszkva kapuit dönti. A helyzet katasztrofális, ám Sztálin úgy terjeszti elő területi igényeit, mintha máris megnyerte volna a háborút. Az angol gentleman elképedt. A szovjet vezető többek között azt javasolja, hogy Románia nyugati határait terjesszék ki Magyarországra. Akkor, amikor Románia több mint 600 ezer, míg Magyarország 50 ezer fővel sem harcol a Szovjetunió ellen. S még mindig zajlik az ogyesszai mészárlás, melyben 123 ezer (!) szovjet civilt végez ki a 4. román hadsereg, bosszúból egy robbantásos merényletért.

Megint december, megint Moszkva, de már 1943.

Eduard Benes, a londoni csehszlovák kormány feje bejelenti, hogy a háború után a németek mellett az összes magyart is kitoloncolja. Sztálin helyesli. A jegyzőkönyvekből:

Molotov: *A magyarok magatartása irányunkban sokkal rosszabb volt (mint a románoké), és az az igazságos, ha a Szovjetunió a Magyarországgal folytatott vitában Románia mellé áll, és segít visszaállítani a megelőző állapotot az erdélyi kérdésben.*

Sztálin: *A magyarok rosszabbak, mint a németek, akik hóhéroknak használják őket.* (Netán még mindig nem jutott a fülébe Ogyessza?!). Ekkor vagy máskor mondta Sztálin: *A magyar kérdés csak vagonkérdés.* Ekkor vagy máskor mondta Benes: *Én egyáltalán nem igazságokra törekszem, én politikát csinálok. S ezért olykor tudatosan követek el jogtalanságot, az állam érdekében és személyes érdekemben.* Jegyezzük meg ezt. Menjünk tovább.

Sokat megérthetünk M. Litvinov, a vén róka, szovjet ex-külügyminiszter, volt washingtoni nagykövet, a szovjet béke-előkészítő bizottság fejének 1944 júniusában előterjesztett Erdély c. referátumából. Minden szava súlyos, ütős, ha van fül a hallásra, szem a látásra. Idézzünk:

„Magyarország volt az első állam, mely csatlakozott az antikomintern paktumhoz. Soha semmiféle hajlandóságot nem mutatott a Szovjetunióval való közeledésre, ellenkezőleg, a lengyelek összes szovjetellenes intrikáiban részt vett. Magyarország – minden ok nélkül – Németország

oldalára állt, mikor az megtámadta a Szovjetuniót. Magyarországnak nem voltak olyasfajta követelései a Szovjetunióval szemben, melyekkel Finnország és Románia próbálja igazolni a háborúban való részvételét. Magyarország a keleti fronton minden bizonnyal még Olaszországnál is jelentősebb katonai segítséget nyújtott Németországnak. Esztelenség lenne megjutalmazni legfőbb területi követeléseinek kielégítésével. A politikában természetesen kizárólag célszerűség alapján lehet eljárni. Ebből a nézőpontból akár még Erdély visszacsatolására is gondolhatnánk, feltéve, ha ezzel biztosítanánk Magyarország szoros és hosszú távú együttműködését. Egy ilyen jellegű együttműködés azonban csak a jelenlegi uralkodó körök félreállítása, illetve egy mindenre kiterjedő átalakulás útján lenne megvalósítható.” (Megjegyzendő, ekkor még mind Románia, mind Magyarország Hitler oldalán, az oroszok ellen harcolt!)

Litvinov következtetése az, hogy a magyar kutyából nem lesz szovjet szalonna, ezért Erdélyt teljes egészében Romániának kell adni. (Machiavelli beállhatna hozzá kisbojtárnak.)

Fő érve: *„Romániának ez esetben szüksége lenne a Szovjetunió segítségére Magyarországgal szemben, amely soha nem nyugszik bele Erdély teljes és végleges elvesztésébe.”*

A tanulság? Nagyon sötét, nagyon mély sorunk és az igazság kútja...

A gyűszűnyi életvize, mely elviselhetőbbé teszi kegyetlen szomszágunkat, egy francia nemzeti hős, gondolkodó és történész ajándéka. Yves de Daruvar magyar-horvát eredetű apa és francia anyja fia. Így sommáz:

„Az 1956-os októberi–novemberi napok, mikor gyakran felhangzottak a Marseillaise hangjai is, a magyar nép egyik leghősiesebb lapját írták be a történelembe. Magyarország elterelte a figyelmet más országok erőtlenségéről, különösen hagyományos vádolóiról és elkeseredett rágalmazóiról. 1956-ban egyes nyugati politikusok bizonyos lelkiismeret-furdalást érezhettek, mikor látták, hogyan támadnak hősök, a kommunizmus igazi ellenállói abból a népből, abból az országból, melynek megcsonkításához maguk is hozzájárultak, melyet haragos magatartásukkal éveken át üldöztek, igazolva Tacitus mondását: Azt gyűlölik, akinek ártottak.”

Bátkai Sándor

„FELMEGYEK AZ ÉN ATYÁMHOZ ÉS A TI ATYÁTOKHOZ...”

(JÁNOS EV. 20,17)

Jézus Krisztus életének, cselekedeteinek rendkívüli volta egyre szilárdabbá tette a tanítványok meggyőződését, hogy Ő az Isten küldte Messiás, aki felszabadítja a zsidó népet a római elnyomás alól. A kenyércsoda, több ezer ember megvendégelése, majd pedig Lázár feltámasztása annyira népszerűvé tette Jézust, hogy hatalmas tömeg kísérte fel Őt Jeruzsálembe, hogy királlyá emeljék. Jézus azonban a templomba siet, ahol virágvasárnap „nagytakarítást” végez, majd egy nagyon jelentős esemény következik: tanítványaival együtt elfogyasztja az utolsó vacsorát. De a hatalmukat féltő főpapok sem ülnek tétlen, és következik az árulás-megvesztegetés, ítélet hamis vádak alapján és a véres nagypénteki kereszt.

A haláltól való félelem a bezárt ajtók mögé kényszerítette a tanítványokat. De eljött az a bizonyos „harmadnap”, amiről Jézus többször szólt, hogy Ő, mint Isten Báránya, áldozatként jött e földre. Bár Isten sok évszázadon át a prófétai üzeneteken keresztül többszörösen világossá tette, hogy a Messiás küldetése nem a fizikai ország felszabadítását célozza meg, hanem engesztelő áldozatnak kell lennie mindazok számára, akik hittel elfogadják magukra nézve a felkínált kegyelmet.

Kedves nemzettársaim! A feltámadás reggelének századokon átívelő kérdése, „Mit keressetek a holtak között az élő?” (János ev. 24,5), ma is időszzerű. Jogos kérdés volt az angyal részéről, bár a nőtanítványokat a hitetlenségbe csomagolt, Mesterük iránt érzett szeretet indította útra. De mielőtt kemény bírálatot fogalmaznánk meg a nőtanítványokról, azt is meg kell jegyeznünk, hogy maguk a kiválasztott tanítványok is, amikor hallották az asszonyoktól a feltámadás hírért – amint az Írás mondja –, „ők üres fecsegésnek tartották ezt a beszédet, és nem hittek nekik.” (Lukács ev. 24,11). Ez a hitetlenség átlengi az évszázadokat, és ma is aktuális. Egy, a jeles hadvezérnek, Napóleonnak tulajdonított kijelentés így fogalmazza ezt meg: „az ember mindent elhisz, csak ne legyen benne a Bibliában!” Miért olyan nehéz hinni a szemta-

núknak, Isten igéjének? Könnyebben elhisszük a tévé, a rádió, a nagyot mondó politikusok manipulációját. Miért hihetőbb, amit emberek mondanak? Milyen nehezünkre esik elhinni, hogy Jézus él, és ma is bele akar szólni életünkbe! Jézusnak húsvét reggelén meg kellett szólítania Máriát ahhoz, hogy felismerje Őt. Az üres sír láttán az asszonyok egyre csak azt mondogatták: „Elvitték a Mestert!” Meg se fordult a fejükben, hogy dicsőségesen feltámadt. A felismerés után azonnal feladatot bízott Máriára a feltámadott, és ő elindult a reá bízott vigasztaló üzenettel: mondd meg testvéreimnek, hogy „Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz...” Micsoda boldogító üzenet Isten családjához tartozni. Ezt maga Jézus erősítette meg a „ti Atyátok” kifejezéssel! Ragyogó példa a mozgósító életváltásra az emmausi tanítványok esete is, amikor Jézus egy gyönyörű „bibliaórát” tartott nekik bebizonyítva lépésről lépésre, hogy az egész Ótestamentum róla szól. Bár hitetlen, kemény szívüket is bírálat érte: „Ó, ti balgák! Milyen rest a szívetek arra, hogy mindazt elhiggyétek, amit megmondtak a próféták!” (Lukács ev. 24,25) A felismerés kitörő öröme után nem a kényelmes éjszakai pihenést választották, hanem rohantak vissza még azon éjjel a vigasztaló hírrel tanítványtársaikhoz: „Jézus él, találkozunk Vele!” Bárcsak élne bennünk is a húsvét túlradó öröme, és lennénk készen az örömhír továbbadására.

Drága magyar testvéreim, a feltámadás tekintében a világ két nagy csoportra oszlik. Vannak, akik a földi halál utáni új élet lehetőségét teljességgel elvetik, de vannak, akik hitelt adnak az örök Ige szavainak, amely szerint a halál átlépés egy láthatatlan valóságba. „Mert ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadt, az is bizonyos, hogy Isten az elhunytakat előhossa Jézus által, vele együtt...” (1 Thessz. 4,14)

Pál apostol elmondja a Timóteushoz írt levelében, hogy egyedül Isten tulajdonsága, lényegi jellemzője a halhatatlanság. Az emberé csak

Istentől kapott adományként lehet. Jézus a Máté ev. 10,28-ban így bátorítja tanítványait: „Ne féljete azoktól, akik a testet ölik meg, a lelket pedig meg nem ölhetik...” Meghal a test, de a lélek nem, csak megítéltetik aszerint, amit az ember testi mi-voltában cselekedett. Meghal a test, elporlad, de mi lesz a lélekkel, az ember azon részével, amely nem semmisül meg a testtel együtt? A halál tehát bizonyos elszakadást eredményez. Nos, ezért fontos a feltámadás, mert benne teljesedik ki az üdvösség, a test ugyanis halott lélek nélkül, de a feltámadásban az, ami szétszakadt a halál miatt, ismét egyesül.

Minden családot érint a halál, a gyász fájdalma. Óriási különbség van, ha valaki a gyász fájdalmát reménység nélkül hordozza, vagy a feltámadás reménységével viseli azt. Megkapó tömörséggel szól Arany János Juliska sírkövére című versében:

„Egy volt közös, szent vigaszunk / A LÉLEK ÉL: találkozunk!”

A biológiai halál a bűneset óta jött be ebbe a világba. Jézus Krisztus azonban legyőzte a halált egyszer és mindenkorra. Az Istenben bízó embert – ahogy az apostol mondja – „még a halál sem választhatja el Isten szerelmétől, mely van Jézus Krisztusban.” (Róma 8,38) Nos, kedves magyar testvéreim, földi életünk az örök létnek (idővel meg sem mérhető) kicsiny része, de elég arra, hogy elkérjük Istentől mi is az örök boldogságot, amit Jézus Krisztusban készített a mi számunkra is. Ősi igazság, hogy „Nagypéntek nélkül nincsen Húsvét”! Ha a kereszttől tovább le tudjuk tenni bűneinket, örömteljes boldog húsvétunk lesz, és elhangozhat minden magyar ajkáról a csodálatos imádság: „Az örökkévalóság királyának pedig a halhatatlan, láthatatlan egy Istennek tisztelet és dicsőség örökkön-örökké. Ámen.”

Matekovits Mihály

MINORITA ANEKDOTÁK (3.)

8. Ft. Takács Vince kisiratosi plébános – nem volt minorita – nagy tisztelője volt Kis Szent Teréznek. Mivel a környéken csak az aradi minorita templomban volt ennek a szentnek oltára, hetente egyszer ide járt misézni. Akkor még ez a mellékoltár hátul volt, a bejáratától jobbra, ahol ma a Szent Antal van. Sekrestyésünk, Firmusz bácsi elfelejtett vizet és bort készíteni a miséhez, amit a pap is csak akkor vett észre, amikor szükség volt rá. Más megoldás hiányában szólt egy ott imádkozó férfihoz, hogy menjen a sekrestyébe, és kérjen bort. A szakrális dolgokban járatlan férfi megörült, bement és a papra hivatkozva kért bort, de legalább egy litert! Fél órába telt, míg kiderült a félreértés.

9. 1990-ben nagy eseménynek számított, hogy – 32 év tiltás után – ismét az utcán, ráadásul a főúton lehet megtartani a feltámadási körmenetet. Héjja atya nagyon készült az eseményre, többször is rákérdezett, hogy a rendőrségi engedéllyel minden rendben van-e, remélhetőleg nem lesz semmi baj. Ez azért is volt izgalmas, mert a marosvásárhelyi fekete márciusnak nevezett események után voltunk néhány nappal, s bizony a körmenet akkor (még) tisztára magyar esemény volt.

A Városházánál fordulunk vissza a templom felé – mondtam az atyának, mire ő viccesen azt

válaszolta, hogy szerinte akár az állomásig is elmehetnénk. A színház előtt még minden rendben volt, de az Astoria Szálló előtti gyalogátjárónál előreüzent Héjja atya, hogy a valamivel több mint 2 kilogrammos szentségtartót már alig bírja, menjünk át a másik oldalra, és vissza a templomba. A következő évben már nyakba akasztható polcocskát készítettünk a körmenetre, de akkor már volt fiatal káplánja is, akivel felváltva vitték az Oltári-szentséget.

10. A nemrég, 99 éves korában elhunyt Bánóczky Laci bácsi, Konrád testvér, sok rendházban megfordult, de igazán Aradon érezte otthon magát. Bármilyen feladatot kapott, szerzetesi alázattal és pontosan végezte. Évekig ő sütötte az ostyákat, amikre szükség volt a miséken az áldozáshoz. Volt, amikor napokig csak ezt csinálta. Egyszer valamit elvett – vagy a massa megkeverését vagy az elektromos sütés idejét –, és nagyon keményre sikerült egy nagyobb adag. A hívek nem ismerték a gyártót, így a plébánosnál tették szóvá, aki ezt továbbította Laci bácsinak. A szomszéd templomokban sem lágyabb az ostya – replikázott a minorita testvér. És igaza volt, hiszen a megye majdnem minden plébániájának ő sütötte az ostyát.

Koreck Aladár

HÚSVÉTHÉTFŐI DIÁKCSÍNY ELEFÁNTVADÁSZATTAL

A háború után az aradi vár szovjet kaszárnyaként működött egészen 1958-ig, amikor a Varsói Szerződés aláírása után gesztusként az oroszok kivonták a megszálló seregüket.

Ezzel véget ért a laza koegzisztencia a várbeli katonák és Arad lakossága között.

Az oroszok csak ritkán kaptak eltávozást, így a várárok körül lebzseltek, miközben rászoktak a csencselésre, pláne hazaindulásuk előtt.

Aránylag olcsón lehetett hozzájutni karórákhoz, távcsövekhez, speciális zsebkésekhez, fényképezőgépekhez, de különféle higiéniai- és piperecikkekhez is, mivel akkorra a német hadi kárpótlásnak köszönhetően már az oroszoknak, de különösen a katonáknak lehetőségük volt hozzájutniuk ezen árucikkekhez, sokszor akár szolgáltatásként is.

Nagy szegénységben éltünk ezekben az években. Érettségi felé közelítő diákként szerettem volna karórát venni, de nem volt elég pénzem, és a romániai kínálat sem volt megfelelő.

E célból kilátogattam 1953 húsvéja előtt a vár környékére, és rövid idő múlva már nagy alkudozásban voltam egy Pobeda karórára, ami tulajdonképpen egy Anker volt, amit már a Szovjetunióba hurcolt üzemben gyártottak a német szakemberek segítségével.

Jellemző volt a korra, hogy a beözönlő szovjet horda emblémájaként ismert „davajcsász” (add az órát) és „zabralas” (rablás) helyébe a hadi kárpótlásoknak köszönhetően megjelent a nyomorgó „népi demokráciákban” a feketepiac, amiben már részt vehetett a hirtelen tulajdonossá vált megszálló katonák egy része.

Az egyik orosz felajánlotta, hogy potom áron kaphatok órát, és ráadásul a katonák által ingyen kapott kölnivizes flakonokat, amikben valami olcsó pacsuliféleség volt, aminek a neve „Duhi” (szag) volt, és hírhedt volt erős szúrós szagáról.

Hosszú alkudozás után elégedetten távoztam az Anker–Pobeda órával és jó néhány flakon „Duhival”. Ezen üzleti sikernek a fő oka az elég jó

orosz nyelvtudásom volt, ami a háború alatt a birtokunkon dolgozó néhány orosz fogolynak volt köszönhető.

Már alkudozás közben jót szórakoztam magamban, amikor arra gondoltam, hogy milyen sikerült hecc lesz, ha a húsvéti locsoláshoz a „Duhit” használjuk.

Otthon megbeszéltük a bátyámmal, hogy ne csak mi ketten menjünk locsolkodni, hanem szervezzünk egy kicsi, de belevaló csapatot a diáktársainkból.

A csapat négy testvérpárból állt, mert így hatásosabbnak tűnt: a két Koreck és a két Palotás a magyar vegyesből; a két Hönig (Frici kollégámból és az ipari líceumos öccséből) és a két Ehling (Peti kollégánkból és a „Moise”-ba járó bátyjából).

Húsvét hétfőjén Arad egyik patinás épületéből, a Dengli-házból indultunk, és rögtön felszálltunk egy villamosra, ahol belebotlottunk a nővérembe, aki bár 8 évet járt a zárdába, de azért belevaló, minden balhéban résztvevő csaj volt. Őt is becsületesen meglocsoltuk, de még így is kijelentette, hogy velünk tart. Miután a többi hölgyet is részesítettük a szovjet parfüm áldásából, a jármű légköre egy hajdani „bizonyos” házat juttatott egy idősebb úr eszébe, ezért gyorsan leszálltunk, mielőtt meglocsoltak volna.

Elindultunk, hogy lelkiismeretesen teljesítsük a kötelességünket. Az első célpont egyik kedves kolléganőm, Kálmán Jutka lett volna, de csak az anyukája volt otthon, aki jó erős piával traktált, ezért csak halvány bemutatóban részesült a pacsuliból.

Közben a nővéremmel észrevettünk a vitrinben egy jópofa nippet, ami afrikai elefántot ábrázolt, és elhatároztuk, hogy magunkkal visszük, és tekintettel, hogy az elefánt ormánya és a locsolás összhangban van, a következőkben locsolkodásunk mellékcélja elefántvadászat lesz nipppek formájában... amit be is tartottunk.

A locsolkodás vége felé már öt trófeát ejtettünk, de akkorra, ahogy húsvét hétfőjén illik, már egy

kicsit kótyagosak lettünk, habár elég jól megúsztuk a „Duhit”, legfeljebb távozásunk után emlegették a felmenőinket.

A legsikerültebb elefántsobrocska a nővéremé lett, aki évtizedekig a legszebb polcán tartotta, még neve is volt: „Jumbo”. A „Jumbo” aztán lassan a nővérem becenevévé avanszált.

A többségben a Magyar Vegyes Líceum diákjaiból verbuvált csapatnak sikerült alapjában véve

jópofa diákcsínyt produkálnia, elkerülve a talán jogos seprűzést az „áldozatok” részéről, de az esetleges botrányt is.

A résztvevőket a Sors szétszórta a világba, néhányuk, elsőik közt a feledhetetlen bátyám és a nővérem, már nincs köztünk.

A mostanra megszélidült emlékek segítenek elviselni az idő múlását, eszünkbe juttatva rövid percekre a fiatalságunkat.

Dr. Perneki-Simonsits István

VISSZAPILLANTÓ TÜKÖR

Előttem egy diploma, a kép egy dús hajú ifjút ábrázol. A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet 154050 számmal ellátott, 1963 szeptemberében kibocsájtott diplomája szerint orvosnak nyilvánítottak („a fost declarat medic”).

Engedjétek meg, hogy – mintegy tükörbe nézve – felidézzem ennek a szolgáltatnak néhány fordulópontját. Igen, szolgálatot mondtam, mert hivatásunkkal a beteget szolgáltuk, tevékenységünk célja nem valami elvont tan művelése, hanem a beteg ember gyógyítása volt. Hogy aztán ennek a küzdelemnek ki melyik pontján veti be tudását és energiáját, az vérmérséklet dolga.

Erre a kezdő időkre talán Wass Albert sorai ille- nek legjobban:

*„Komor falát a régi iskolának
Kacagásunk többé nem csengi át,
Minket az élet Golgotái várnak,
S lelkünket visszük áldozat gyanánt.”*

Valóban, akkor minket, az 1963-as évfolyamot az élet Golgotái vártak.

Nem tudom, volt-e egyetlen olyan évfolyamtárs, aki ne csalódott volna a kezdetekben. Aki- nek – bár csekély mértékben – megvalósultak az álmái. Ez volt az első nagy törésvonal orvosi létünkben, ami sajnos, életünkben is maradandó nyomot hagyott.

Gondolom, mindenki emlékszik a kezdetekre, amikor a gyógyítás, a szolgálat valahol a bugyor legalján fészkelte. A felszínen a mindennapi meg- élhetőség, a napi betevő, egy fekvőhely, egy meleget

adó kályha állt. Először kerültünk szembe a hely- zettel, hogy a beteget, a hozzád fordulót egyedül, magadnak kell ellátnod, nincs, akihez fordulj. A kételyeket csak a bőrröndödben lapuló néhány szakkönyv oszlathatta. Lassan rájöttél, hogy a be- teg ember szenvedéseinek mérséklése mellett arra is kell figyelned, hogy emberibbé tedd az életet. Ott, ahol az orvostudomány többre már képtelen...

Beilleszkedtél egy közösségbe, és újra felszínre került a „hogyan tovább” kérdése, hiszen az álom ott volt, bevésve mélyen a lelkünkbe. Valamit produkálni akarunk. Valamit elérni. Hiába vol- tál a munkahelyeden kitűnő, azt bizony szakmai szinten senki nem jutalmazta. Jött a gyötrelmes csepűrágás. Vizsgák vizsgák hátán és a kettős, sőt hármas mérce, amikor a szociális jegy mellett, vidéki (fővároson kívüli) és kisebbségi létünk is számla volt. De ekkor még fiatalok voltunk.

Visszatekintve, magunk mögött tudhattuk a családi háttérrel, a szülőket, ami valamennyi biz- tonságot szolgáltatott, kikötőként, ahová elme- nekülhettünk a viharok elől. Talán ez az időszak lehetett a legszebb mindannyiunk életében.

Az elején még a medicina tudományának a pe- rifériáján éltünk, sokan közülünk csak ekkor dőb- bentek rá, hogy bizony elég sok a tudásunkban a fehér folt. És jöttek a további gyötrelmes évek. Ezekben benne volt minden, a család gyarapo- dása, az ingázás, harc a helyi hatalmasságokkal, esetleg a kollégákkal is. De benne van ezekben az években a gyarapodó tudás és a fehér foltok fo- gyatkozása. Az első interdiszciplináris konzultá- cióra való felkérés már annak az orvosnak szólt,

akitől véleményt várnak, akire felnéznek. Lassan rájöttél, hogy egyre biztosabban mozogsz a medicina sűrűjében. Az íróasztalod mellett folyóiratok garmadáit gyűlnék. Az első szakmai referátumot még el-elcsukló hangon adod elő, ez később ismétlődik, de már nemzetközi fórumon. A ranglétrán elindultál fölfelé.

Aztán egy reggel a tükörben észreveszed az első ősz hajszálát, és magadra csodálkozol. A gyerek érettségije és a felvételi körüli bonyodalmak, mint viharfelhők tornyosulnak a horizonton. A szülők, amikor hátratekintesz, még mögötted vannak, de egyre több odafigyelést igényelnek. Egyszer aztán hiába tekintesz vissza, már senkit sem találsz. Mostantól csak te állsz a gyermekeid mögött.

A pályán a sikerek és a kudarcok harcolnak egymással, és amikor egyre több beteg keresi nálad a remélt gyógyulást, akkor mondhatod, hogy talán sikeresen gyógyítod őket.

A kudarc, sajnos, benne van az orvoslás tudományában. A medicinában nem lehet tiszta képletekkel dolgozni. Hiába keressük az élet, az ember, az egészség, a betegség jól körülírt, világos képletét, mert ilyen nem létezik.

Nos, itt szeretném megemlíteni az orvos tudását. Nem az az okos, aki éjt nappallá téve mindent megtanul és tudni vél, hanem az, aki a tanulás mellett ismeri a tudása határait. Aki tudja, meddig mehet el, hol kell megállnia, és nem tartja megálázónak, hogy másoktól is kérjen véleményt. Ez lenne a sikernek kovácsa. Itt Sütő András gondolatai jutnak eszembe: „Egyesek a tudományt úgy lóbálják, mint vak a lámpást. Nem azért viszik, hogy lássanak, hanem, hogy mások őket lássák.”

A szakmán belül, ebben a nagy, egészségügynek nevezett színházban (nevezhetnénk cirkusznak is), megkapod a magad páholyát, ahonnan többet látsz, de téged is reflektorfényben tartanak. A színpadon az egészségügy az, aki éppen a koldusoperát játssza. Hiába értél el szakmai rangot, a jutalom elmarad. Maradnak a napi, filléres gondok, a lealázó paraszolvenciás juttatások, melyeket csak illegálításban lehetett elfogadni. Mert a rendszer vadászott az orvosokra mint a társadalom nem termelő rétegére. Ezt sokan átérték.

Amikor a Kárpátok géniusza letűnt a színről, a szabadság meghozta a nagy egészségügyi káoszt. Megindult – mint régen a vadnyugaton – a földszerzők rohama, a pénz utáni hajsza. Gyermekeink, akik átérték a diktatúra utolsó, legkeményebb éveit, kiábrándultan más országban kerestek boldogulást. Mi, az itthon maradottak rádöbbenünk, hogy lassan az ezredforduló felé közeledünk, és a

negyvenéves kolléga bácsinak, néninek hív minket... Mi ez? Öregség... vagy csak átmeneti kor?

Azt mondják, hogy az öregedés nem az évek számának a kérdése. De ki az öreg? Ez nézőpont kérdése. Attól függ, a születéstől számítjuk-e, vagy a haláltól számoljuk vissza. De mindennek ellenére közelebb kerülünk hozzá, és ettől nem válik szimpatikusabbá. Akarva, nem akarva: aényt el kell fogadnod, megöregedtél és a nyugdíj küszöbén állsz.

Itt jön be az élet második nagy törésvonala. Erre tudatosan fel kell készülni, előkészíteni, megtervezni. Nehogy abba a helyzetbe kerülj, hogy kapaszkodsz (a nyugdíjjal már virtuálissá vált) pozícióhoz, bejársz továbbra is a volt munkahelyedre, és csak akkor veszed észre, hogy fölösleges vagy, amikor a fiatalabb kollégák összesúgnak a hátad mögött. Amikor sajnálni kezdenek, amikor a reggeli kávé nem elsőként neked hozzák, és rájössz, hogy sok minden nem jár ki többé. Ha a szakítás akut, egyik napról a másikra, sokkal könnyebben viseled el a munkahely hiányát. Ezek után bármikor, de csak ritkán, ha látogatóba mégy, a kávé neked fogják kihozni elsőként, minden ritka alkalommal...

Visszakanyarodnék: az öregedés nem az évek számának a kérdése. Mindenekelőtt annak a felismerése, hogy nem vagyunk kivételek. Ezzel nem kell a reménytelenséget elfogadnunk. Váltsunk át más stílusra, hiszen még megvannak a vágyaink, az öröm mindig pozitívumot jelent. Ne adjuk fel a küzdelmet az élettel szemben. Az élet órája tovább jár. Néha kihallani egy-egy aritmiát a ketyegésből, de ezen az alkonyi úton is számtalan sok szépet tartogat még számunkra az élet. Amíg foghatjuk társunk kezét, amíg hallunk éjjel valakit mellettünk szuszogni, amíg együtt tervezhetünk, együtt örülhetünk gyermekeink, unokáink sikereinek, addig az út még tele van reménnyel, lelki gazdagsággal.

Az ember aktív élete folyamán annyi mindent szeretett volna megcsinálni, amire akkor nem jutott idő. Most itt van az alkalom. Ma nyugodtan elindulhatsz egy kirándulásra, nem kell betervezni a hazajövetelt. Addig maradhatsz, amíg jólesik. Most jött el az idő, talán, hogy életedben először fogj ásót, kapát, gereblyét a kezvedbe. Ha nem volt időd eddig beletanulni a számológépek világába, most megkezdheted. És ott vannak a még el nem olvasott klasszikusok, de a mindennapi irományok is várnak rád. Ha így illeszkedsz bele a nyugdíjas évek mindennapjaiba, a múltó évekkal megtanulod a legnagyobb művészetet az életben.

„A legnagyobb művészet, tudod mi?
Derűs szívvel megöregedni.
Tenni vágynál, de tétlen maradsz,
Igazad van, mégis hallgatsz.
Soha nem lenni reményvesztett,
Csendben hordani a keresztet.
Irigység nélkül nézni másra,
Ki útját tetterősen járja.
Kezed letenni öledbe,
s hagyni, hogy gondod más viselje.

Hol segíteni tudtál régen,
bevallani alázattal, szépen:
hogy erre most már nincs erőd,
nem vagy olyan, mint azelőtt.
Így járni csendesen, vidáman,
Istentől rád rakott igában.”

(A vers Túrmezei Erzsébet diakonissza tollából
származik)

Szeged, 2004. szept. 2.

Regéczy Szabina Perle

SZEMEK TÜZÉBEN

(Naplójegyzetek az 1989. október 1. és december 16.
közötti eseményekről)

VI. Megállítani az időt

Ahogy telt-múlt az idő, egyre jobban megszerettem tanítványaimat. Egy adott pillanatban úgy tűnt, mintha mindig ebben az iskolában tanítottam volna. Oly csendesen ültek, oly feszülten figyelték mozdulataimat, hogy szinte elképedtem. Ahogy elkezdtem az órát, rám szegeződött a sok gyerekszem. Kíváncsian lesték a szellemi táplálékot, amelyet előkészítettem.

Oly békességes volt e szemek tüzében melegedni, hogy ezt a melegséget magam is tovább tudtam adni családomnak, környezetemnek. Élő, formálható anyag. A csinos, kék-fehér pepita egyenruha nemhogy elnyomta volna, inkább még jobban kiemelte egyéniségüket. Szőkék, barnák, feketék, nyitottabbak és rejtőzködőbbek, líraibb és prózaibb alkatok. Így váltak még inkább láthatóvá egyenruhájuk cseppet sem uniformizáló leple alatt. Mennyi élő, kibontakozó csoda és rejtelen! Egy teljes világgal nem cseréltem volna.

Mire hazaértem a kerékpárral, már nem állt módomban mással foglalkozni. Füzeteket, dolgozatokat javítottam, órákra készülgettem, s másnap kezdődött minden előlről. Kialakult napirendem miatt anyám rettentően haragudott.

– Minden perced elpazarolod a tanításra. Nem marad időd tanulni!

– Későn kel fel – mondta a nagyim. – Tesz-vesz, ebédel, indul 12-re, 5-6 körül ér haza, készülget, s már bújik is ágyba. Nem tanul semmit.

– Rossz ez a délutáni beosztás. Ha délelőtt tanítana, bőven jutna ideje tanulni is. Épp a nap szívét veszíti el – szólta anyám.

Mégsem éreztem magam sohasem fáradtnak. A késői kelés jólesett, a délutáni tanítás még jobban. Soha nem éreztem robotnak a munkát. Inkább úgy tűnt, növekedem, gyarapodom, kikapcsolódok. Pihentető volt számomra minden óra. A tanulásra semmiképp nem az energiám, hanem a fizikai időm hiányzott. Egy kedves, meghitt estén hármásban üldögtünk nagyszobánk asztalánál: nagyim, édesanyám és én. Valami kézimunkán dolgoztak, én pedig akkor fejeztem be a füzetek javítását.

– Jó lenne erre a kézimunkára megtanítani a gyerekeket, mondjuk Mikulásra – javasolta derűlátóan édesanyám.

– Fölösleges – intette le a nagyim. Decemberben visszajön a tanítónő.

E szavak hatására meghűlt bennem a vér.

– Legszívesebben soha el nem mennék ebből az iskolából! – válaszoltam a tiltakozás szilaj hangjába burkolózva.

– Nem lehet – világosított fel a nagyim. – Nem felvételiztél a pedába.

Miért nem engedte meg az Úr, hogy IX. osztályban Nagyváradra kerüljek? Miért nem kértek abban az évben helyeket? Most én lennék a világ legboldogabb embere: taníthatnék és írhatnék egy életen át. Már előre borsózott a hátam attól, hogy előbb-utóbb el kell mennem. Szerettem volna megállítani az időt, hogy örökké a jelen pillanat maradjon, hogy soha ne kelljen elmennem az iskolából. Természetfeletti csodára vártam, hátha különbozati vizsgák nyomán állásom hivatalosan is rendeződik. Ha nyolcadik osztályos koromban Isten közbeszólt, valamilyen módon most is

tegyen váratlan, új csodát. A napok múltak. Semmiképp sem tudtam megállítani az időt. Egyet viszont megkísértem: úgy végezni feladatomat, mintha még sokáig ebben az iskolában maradnék. Színesebbé próbáltam tenni tanítási módszereimet. Mindent elkövettem, hogy a gyerekek szeretettel tanuljanak. Énekórán slágerlistákat állítottunk össze: a táblára írtam a megtanult énekek címét, s szavazatok alapján népszerűségi sorrendet állapítottunk meg. Nagy meglepetésemre a lista élére Dsida Jenő Tóparti könyörgése került, maga mögé utasítva a hazafias dalokat, sőt a népdalokat is.

Nem feledkeztem meg a kreativitás elősegítéséről sem, szem előtt tartva, hogy magam is hé-

téves koromban írtam első versemet. Egy magyar olvasására után a gyerekek házi feladatul kapták, hogy verset írjanak az ősziről. Megígértem nekik, hogy a legjobb versek bekerülnek az újságba. E pályázati felhívásnak is nevezhető házi feladatot szorgalmasan teljesítették. Több érdekes versike született. Mondanom sem kell, hogy ilyenkor szokás volt a szülői segítség, sőt a plágium is. Egy diákom ízetlen tréfából egy kevésbé ismert költő versét másolta be a füzetébe. Másnap édesanyja bejött az iskolába, és könyörgött, nehogy bevigyem a verset a szerkesztőségbe, mert szégyenben maradunk. E negatív élmény mellett számtalan pozitívra is emlékszem.

Helytörténet

Ujj János

ARANY JÁNOS ARADON

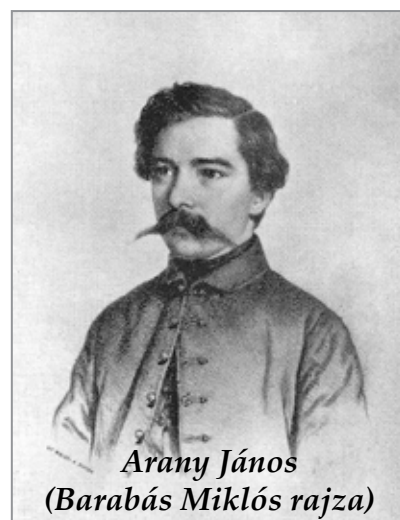
Az idén március 2-án Arany János születésének 200. évfordulóját ünnepeltük (1817). Arany aradi jelenléte nem maradt meg a köztudatban. Tudjuk, a magyar nyelv legnagyobb művészeinek élete jószerint szülővárosához, Nagyszalontához és a fővároshoz köthető. Nem tett nagydobra vert országos felolvasó körutakat, nem volt ünnepelt közszereplő. Aradi tartózkodása is csak a levelezésekben szerepel. És Ficzy Dénes is közölt róla egy írást a Vörös Lobogóban, amelyet Pávai Gyula belefoglalt a 2001-ben közölt kötetbe.¹

Próbáljuk meg felidézni az 1848-as eseményeket.

Október 3-án az aradi vár osztrák helyőrsége, Berger tábornok parancsnoksága alatt, megtagadta az engedelmisséget a forradalmi magyar kormánynak. A várból kitiltotta az addig ott gyakorlatozó és őrségi szolgálatot is teljesítő magyar nemzetőrséget, majd felszólította az aradiakat a császárhűsögre. A visszautasításra ágyúkkal lövetni kezdte a kormányhoz hű várost. Az 1849. június utolsó napjáig tartó háborúskodás során mintegy 45 000 löveget zúdított a városra, a belvárosban szinte nem maradt jelentősebb rontás nélküli épület.

A városvezetés, Török Gábor polgármester és a helyi nemzetőrség megszervezésével megbízott Dumitru Haica alpolgármester, félvén attól, hogy a közel 3000 kiképzett katonából álló várvédők megtámadják a várost, nem tartotta elegendőnek a városvédelem

létszámát. Őszire ugyanis csupán hat század önkéntes nemzetőrt képeztek ki, mellettük csak egy csekély létszámú honvédség állt rendelkezésükre. Ezért a Nagyszalontán szervezett nemzetőrökért kérték fel segítségül a veszély elhárítására. A szalontai két század (Arany leveleiből kiderül) kéthetenként cserélődött. Idézet Arany leveléből: „mi csak két hétre jöttünk, felváltani más két századot, mely már szinte két hetet töltött itt, Arad város felhívására, minden felsőbb parancs nélkül.”

Arany János Aradról Petőfihez írt levele november 7-ről datálódott.

Ezt válasznak szánta Petőfinek az október 31-én Debrecenből kelt levelére, amelyben tudtul adja, hogy önként jelentkezett a seregbe. Levelét Petőfi Sándor capitanusnak írja alá. Ezért a Jankónak becézett A. J. „Vitéz kapitány uramnak” címezi a levelet. Ebben olvashatjuk: „...imé ide / Aradra/ indultam, köznemzetőr minőségben, és most van szerencsém az álgudörgést füléyesen hallani. 5-én reggel volt egy kis komédia, a várbeliek kitörtek Új-Arad felé, de visszaverettek, egy kaszányát és temérdek kamarai ölfát azonban a Marosparton felgyújtottak. Mi az aradi piactéren hallgattuk az álgudörgést, tehát már az sem újság előttünk. Hogy pediglen Ó-Arad felé oly könnyen ki ne törhessenek, a térparancsnok a Maroson levő nagy fahidat 6-ra virradón felgyújtatta, hol a szalontai első század remekül viselte magát a gyújtogatásban.”

A levél címzése: *Petőfi Sándor honvédszázadosnak a 28-ik Zászlóaljnál Debrecenben, Telegdi Lajos könyvtáros úrnál.*

Petőfinek válaszelevelére november 19-én Arany immár Szalontáról válaszol. „Itthon vagyok, barátom, itthon. Hazaérkeztem 1848-ik esztendőben november 18-ik napján, szombaton este 10 órakor. Azóta babérimon pihenek. Kimondhatatlanul jól esik visszaemlékezni ama péntek éjszakára, midőn este 10 órától reggeli 2 óráig, tehát négy teljes órán keresztül Arad város piacán, mint kitűzött riatéren², részint állva, részint ülve, főleg pedig hasmálva obszerválgattuk a borongó holdvilágon fel-felvillanó álguvillámokat, hallgattuk az egymásba szakadó dörrenéseket, és kushadtunk a mellettünk szétpattogó bombák forgácsai elől. Ez, leszámítva a félelmet, isteni mulatság volt. Közelünkben a téren harminc szuszteránál (amint a szalontai nemzetőrök elnevezték) több pattant szét, nem számítva a levegőben elpuffogottakat. Berger úr többet lövetett e 4 óra alatt 500-nál, gránátgolyókkal is sokat, de mégsem gyújtott semmit. Szombaton (tegnap egy hete) délelőtt ismét kutyázkodott, de nem oly nagy mértékben, mint megelőző éjszakán, azért sehogy sem bírta magát érdekessé tenni. Azóta hallgatott egész tennapig. Tegnap az úton, megint hallottunk lövéseket, de azért nem tértünk vissza.”³

Arany János aradi „kiruccanásáról” Rozvány György⁴ szalontai ügyvéd levelezésében is találunk utalást. A költő 1882. október 22-én bekövetkezett halálát követően országszerte megemlékezéseket tartottak. Aradra azonnal a nagyszalontai

Arany és Petőfi (Puskás Sándor szobra)

barátot, Rozvány György ügyvédet hívták meg előadást tartani. Rozvány mintegy 200 levelet váltott a költővel. A felkért december 17-i előadásig a meghívott több egyeztető levelet írt az aradi szervezőknek. Az elsőt október 27-én, amelyben tudatta, hogy az előadást illusztrálni is óhajtja, bemutatva a következőket:

„a/ A nagy férfinak szülőházát, mely egy második Betlehem istállója.

b/ Az iskolát, mely nádas fedele alatt nyújtott legelőszőr dicsőült nagy költőnknek a kezdetleges ismeretet a classzikus költő műveihez.

c/ A templomot, hol ex efficie tartozott harangozni.

d/ Két vers költeményét, saját kezűleg írva, még ismeretlent.

e/ Egy földosztási térképet, saját kezűleg rajzolva, / Már mint R. Gy. által. Szerk. megj./ kiszámítva és aláírva.

f/ Toldi Ferencz⁵ állítása ellenére (hogy a forradalomban tetteleg nem vett részt) azon costum rajzát, melyben

ő is a szalontai nemzetőrökkel Arad város védelménél, Berger ágyúzása ellen, részt vett.

g/ és talán még egyéb documentum, vagy illusztrációkat.”

A november 20-i, Szalontáról címzett levelében pontosítja előadása címét is: Arany János egyéni jellemzése élete és élményei alapján, okmányok és képekkel illusztrálva Rozvány Györgytől. Ugyanebben értesíti a szervezőket, hogy három, maga festette olajképet küld (Arany szülőháza, A költő iskolája, Arany nemzetőri őrmesterruhában), amelyet árverésen kellene értékesíteni, a befolyó összeget egy szalontai Arany-emlékmű céljaira fordítanák. A képek sorsáról nincs tudomásunk, de lehetséges, hogy ezek valamelyik régi aradi család tulajdonát képezik, esetleg kallódnak valahol. Jó lenne egyszer erre is fényt deríteni!

A november 28-i levelében még hozzáteszi: „Mit Aradról, kapcsolatban Arany élményével, felolvasandó leszek, Aradon sokáig emlékezetes fog maradni; hanem arra kérem, hogy felolvasásomhoz nekem vagy 40 percet gazdálkodjanak meg. Nagy és sok tárgyam van készletben, és ennek csak a legjavát, legmulattatóbb részét akarom ezen 30-40 percz alatt mintegy kivonatban elfecsegni.”⁶

*

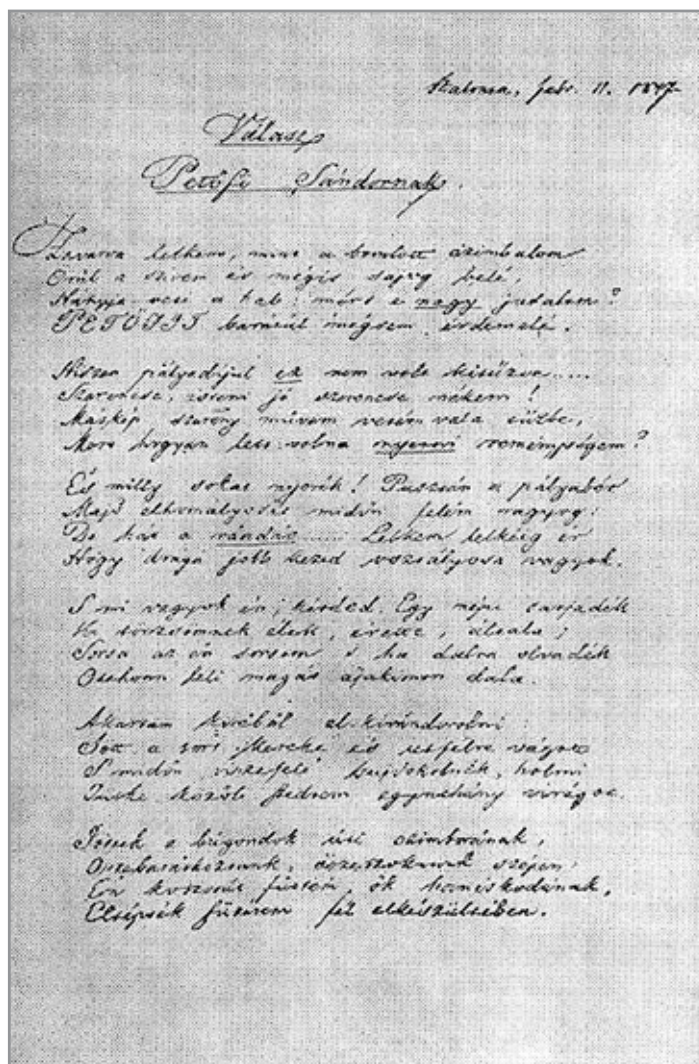
Aradon, a megyei könyvtár Concordia termében tartott ülésen a Tóth Árpád Irodalmi Körben február 28-án emlékeztek meg a költő születésének 200. évfordulójáról. A találkozón dr. Brauch Magda tanár, stilszta tartott színvonalas előadást Arany János balladái címmel. Az előadást a kör szavalóinak felolvasása illusztrálta.

¹Ficzay Dénes: Arany János városunkban. Aradi séták, Kölcsey Egyesület, Arad, 2001., 100–101.

²Ria = Eredetileg földrajzi kifejezés, jelentése lesülylyedt és letarolt folyóvölgybe behatolt tenger mentén kialakult jól tagolt, csipkézett öblös tengerpart. (Idegen szavak és kifejezések szótára) Itt viszont lőtér értelmében szerepel.

³Arany és Petőfi levelezése, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1973., 142–147.

⁴Rozvány György (1819–1902) Nagyszalontán született, Szegeden és Aradon is tanult. Pesten tette le az ügyvédi vizsgát, 1847-ben már ügyvédi irodája volt szülővárosában. A szabadságharc alatt nemzetőr főhadnagyként védte a hazát. Megírta szülővárosa történiáját (Nagyszalonta története I–III. Kiadása 1870–1892 között). A költő kortársaként, családi barátjaként Arany János serdülőkori élményei (Gyula, 1879) címmel írta meg fiatalkori emlékeit. A költővel mintegy két-száz levelet váltottak.

Arany Válasz Petőfinek című versének kézirata

⁵Toldy Ferenc (1805–1875) irodalomtörténész megírta A magyar nemzeti irodalom története I–II című munkáját. Ennek első két kiadása 1851-ben és 1855-ben Pesten látott napvilágot. A 19. század 6. évtizedét a hírhedt osztrák belügyminiszter után Bach-korszaknak nevezik. Detektívjei mindenkire vadásztak, aki veszélyt jelenthetett a Monarchiára. Az ő minisztersége alatt göngyölték fel és végezték ki a székelyföldi Makk-féle összeesküvés résztvevőit. Aradon ebben a korszakban tartóztatták le és börtönözték be a minorita atyákat a Kossuth-bankókkal kapcsolatos eseményekben való részvételükért. Természetes, hogy ilyen körülmények között Toldy Ferenc munkájában úgy védte az írókat, tollforgatókat, ahogyan tudta. Még a közismert tények tagadásával is. (Új Magyar Életrajzi Lexikon VI., Főszerkesztő Markó Károly, Helikon Kiadó, 2007.)

⁶A levelek másolata a tulajdonomban.

Siska-Szabó Zoltán

RÉGI ÉS ÚJ ARAD (7.)

Csiky-szobor

Tóthpál Renáta

ARADRA ÉRKEZETT AZ EURÓPAI EXPRESSZ

Március 6–10. között, a Csiky Gergely Főgimnáziumban került sor a *The European Express: Everybody on Board!* című Erasmus+ projekt 5-ik projektközi találkozására. Ahogy már az előző lapszámban beszámoltunk róla, 2015–2017 között iskolánk partnerként vesz részt ebben a projektben, amelynek fő célja a tanulók többszörös intelligenciájának fejlesztése, valamint a pozitív pedagógiai módszerek alkalmazása az oktatásban.

Vendégeink a négy partnerországból érkeztek hozzánk: a franciaországi Meyzieu-ból, a törökországi Isztambulból, a görögországi Korinouból és az észtországi Paikuseból. Minden partnerországi iskolát 3 pedagógus képviselt.

Az ünnepélyes megnyitón Dr. Muntean Tibor igazgató köszöntötte a vendégeket, olyan történelmi eseményeket említve, amelyek összekötik országainkat. Ezt követően Pellegrini Miklós, Arad megyei főtanfelügyelő-helyettes, az Arad Megyei Tanfelügyelőség részéről mondott köszöntőt, és kifejezte azt a reményét, hogy a jövőben további hasonló projektekre kerül sor, amit Anca Lupei, az európai oktatási projektekért felelős tanfelügyelő is megerősített, majd Borbély Réka a szülői bizottság képviselőjeként szólt a jelenlévőkhöz.

A köszöntéseket ünnepi műsor követte: az elemi osztályos *Kispacsirták* Khell Jolán tanítónő vezetésével népdalokat adtak elő, Rónai Zoltán hatodikos tanuló zongorázott, Rónai Boglárka (IV. o.) és Bálint Anna (III. A o.) sportaerobik duó gyakorlatot mutatott be, majd a fellépők sorát a II. osztályos kisdíjak népi táncjátéka zárta, Sztankó Károly irányításával.

Fekete Karolina angoltanár tolmácsolásával vendégeink mutatták be országukat, városukat, iskolájukat, rövid filmek és vetítéses bemutatók segítségével, amelyek nagy sikert arattak diákjaink körében.

Az ünnepélyes megnyitó záró mozzanata az iskolai néptáncscsoport legidősebb tagjai által előadott kalotaszegi legényes és páros volt, szintén Sztankó Károly koreográfiájában.

A megnyitót követően Arad épített örökségét mutattuk be Dr. Muntean Tibor vezetésével. A Városházára is ellátogattunk, ahol a Ferdinánd teremben Bognár Levente alpolgármester üdvözölte a csoportot, és bemutatta Arad alakulását, fejlődését az elmúlt közel két évszázadban. A megtisztelő lehetőséget ezúton is köszönjük!

Visszatérve az iskolába a projekttalálkozó szakmai vetületei, valamint elkövetkező feladatai kerültek bemutatásra, meg tárgyalásra.

Másnap iskolalátogatásra és órahallgatásra került sor: Bálint Erika és Kurunczi Enikő tanítók interaktív, játékos anyanyelvi óráját tekinthették meg, illetve Fekete Karolina angoltanár nyelvtan-órájára látogattak. Mindkét alkalommal a többszörös intelligencia fejlesztését célzó módszerek kerültek bemutatásra, a projekt előírásainak megfelelően.

Mivel iskolánkhoz tartozik a Kincskereső Óvoda is, nem hagyhattuk ki, hogy ne büszkélkedjünk el vele a partnerországok képviselőinek. Az óvónénik és a gyermekek nagyon kedvesen fogadtak, saját készítésű virággal és dallal köszöntötték a csoportot.

Március 8-án már hagyomány iskolánkban, hogy a pedagógusok együtt ünnepelik meg a nemzetközi nőnapot. Ez alkalommal a pécskai Ta-

verna Pecicana vendéglőben szerveztük meg ezt az összejövetelt, ahova vendégeinket is meghívtuk. Közös játékkal, tánccal ünnepeltünk. Minden ország bemutatta jellegzetes néptáncát, és igyekeztünk tanulni egymástól, több-kevesebb sikerrel.

A kirándulás se maradhatott ki a programból: Déva és Hunyad várát látogattuk meg közösen, és így alkalom nyílt tovább ismerkedni történelmünkkel, kultúránkkal. Nem kis feladat volt elmagyarázni identitásunkat, múltunkat, jelenünket. Megértetni vendégeinkkel, hogy bár Romániában élünk, miért is beszélünk és tanítunk mi magyarul.

A projekttalálkozót a Tulipán könyvesboltban zártuk hagyományos magyar pörkölttel, borkóstolóval egybekötve. Annak ellenére, hogy a tervezettnél csak két órával később sikerült befejezni ezt az együttlétet, biztosak lehetünk afelől, hogy vendégeink jól érezték magukat Aradon, és jó híret viszik a hagyományos magyar vendégszeretnek.

A projekt augusztus 31-én zárul. Az utolsó találkozó júniusban lesz Franciaországban, de addig is még számos feladat vár ránk, amelyek segítségével fejlődhetünk, tanulhatunk, és reméljük, hogy az oktatás színvonalát tovább növeljük iskolánkban.

Piros Dénes

IN MEMORIAM FISCHER ALADÁR

Ősszel lesz 75 éve, hogy elkezdődött az 1942/43-as tanév a Katolikus Főgimnáziumban.

Háború volt, iskolánkat még az előző évben az aradi hatóságok intézkedése nyomán hadi célokra a németek lefoglalták. Így az osztályok széjjel-szóródtak a városban.

Ez a tarthatatlan állapot szűnt meg ebben a tanévben, amikor is megkaptuk a Flórián utcai kis épületet (a jelenlegi bentlakását), ahol aztán, a méltatlan körülmények dacára, végre mégis együtt lehettünk.

Harmadik gimnazistaként osztálytársaimmal együtt kissé szorongva, de izgatottan vártuk első latinóráinkat, hiszen ekkor már tudtuk, hogy tanárunk a nagy tekintélyű igazgatónk lesz.

Ezekről a felejthetetlen latinórákról és kiváló pedagógusunkról szeretnék írni a továbbiakban.

De ki is volt Fischer Aladár?

135 évvel ezelőtt, 1882-ben született felvidéki, puritán szülők fiaként. Kassán érettségizett, majd a premontrei nevelők hatására a rendbe lép. Hit tudományi és bölcsészeti tanulmányokat végez, majd 1904-ben, 22 évesen, felszen-

telés előtt latin–görög tanárként kilép a rendből. Három év múlva, 1907-ben kerül Aradra,

ahol a Királyi Főgimnáziumban helyettes tanári állást kap.

Közben kitör az első világháború, négy évet tölt az orosz fronton, többször kitüntetik, majd a nagy összeomlás után kerül vissza Aradra. Az intézet elvétele után 1919-ben megalakul a Római Katolikus Gimnázium, amelynek nem volt sem épülete, sem székhelye, míg végül 1923-ban felépül a jelenlegi Kálvin utcai iskola. Ennek lesz igazgatója az 1921/22-es tanévtől Fischer Aladár.

Univerzális tudású pedagógus volt, jártas nemcsak Seneca és Euripidész műveiben, de tág ismeretekkel rendelkezett történelemben, földrajzban, sőt természettudományokban is.

Ezzel a nagy tudású tanárral találkozhattunk, akit már előzőleg megismertünk az évfázárkon elmondott tartalmas és érdekes beszédei alkalmával.

Nehéz lenne pontosan érzékeltetni, hogyan is tanított. Már kezdettől fogva igyekezett tudatosítani bennünk a latin nyelv fontosságát, és felhívta figyelmünket arra, hogy a tantervben előírtakon felül kell majd teljesítenünk. Ezt azzal magyarázta, hogy a magyarországi gimnáziumokban már az első osztálytól oktatják ezt a nyelvet, és nekünk be kell hoznunk a hátrányt. Hiszen soha nem tudható, milyen kedvező változásokat tartogat számunkra a jövő, amelyben ő rendületlenül bízott.

A mindig halk szavú, szálfagegyenes tartású és rendkívül karizmatikus igazgatónk aztán hamar megszerettette velünk a latin nyelvet. Egyrészt azért, mert újszerűen és egyszerűen tanította, másrészt pedig azért, mert gyakran összekapcsolta más tantárgyakkal. Például akkor, amikor arról beszélt, hogy már Cicero is milyen nagy fontosságot tanúsított a történelemtudásnak.

Töretlenül hitt a falusi életben, az ottani fiatalokban, akiket a magyarság igazi gyökereinek tartott. Felkarolta őket: a mi osztályunkban is többen tanultak ösztöndíjasként, a Flórián utcai bentlakásban pedig közösen készültek az órákra, és jó eredményeket értek el.

Az első évharmad végén arra szólított fel bennünket, hogy a vakációban ismételjük át az anyagot, majd egy megadott napon keressük fel őt az igazgatói irodában. Ez meg is történt. Valamennyien megjelentünk, már az iránta való tisztelet jeléül is. Röviden, egyenként elbeszélgetett velünk, olyan kollokviumszerűen, majd átnézte füzetünket, külön megdicsérve a legjobbakat. (Én is köztük voltam; máig sajnálom, hogy nem

őriztem meg a füzeteket.) A következő trimeszterben, mire már jobban megismert bennünket, különórát tartott a bentlakó diákoknak. Arra kérte őket, másolják le a pluszleckéket külön papírosra, és adják tovább osztálytársaiknak. Mi pedig lelkesen tanultuk tovább a latint, és örültünk annak, hogy a szentmise szövegének egyre több szavát értjük már meg.

Véget ért a tanév. Az évfázár beszéd után nagy természetbarát igazgatónk a nyári vakációban Kaszóján kiránduló csoportot vezetett, amikor váratlanul megingott egészsége. Feleségével együtt rögtön Budapestre utazott orvos fiához, aki két testvérével önfeláldozóan küzdött a már súlyosan beteg apa megmentéséért.

Az őszi iskolakezdekés hiába vártuk őt latinóráinkra. Helyette Blédy Géza franciatanárunk jött be az osztályba. Akkor már éreztük, hogy nagy a baj.

Közben Pestről egyre aggasztóbb hírek érkeztek, majd december 7-én délután megszólalt a minorita templom harangja. A hosszas harangzúgás alatt futótűzként terjedt el Aradon a szörnyű hír: meghalt Fischer Aladár!

Örökre eltávozott az az ember, aki negyedszázadon át minden idegszálával szerényen és alázattal szolgálta a magyarságot. Elsősorban a gimnázium igazgatójaként vette ki részét. Példamutatóan oktatott és nevelt ez a látszólag zárkózott, de alapjában véve melegszívű ember, és közben intézte a sok hivatalos ügyet.

Az iskolában végzett munka mellett széles kulturális tevékenységet is folytatott a katolikus egyház és az aradi szellemi élet keretein belül. Színvonalas irodalmi tárgyú előadásokat tartott a Kölcsey Egyesületben, amelynek ügyvezető elnöke volt. Részt vett a Vasárnap szerkesztésében is.

1943. december 13-án a katolikus templomban nagyszabású gyászmisén emlékeztek meg róla. Ezen részt vettek a gimnázium tanári karán és diákjain kívül erdélyi magyar vezetők, a romániai magyar diplomácia küldötte, román részről pedig egyházi, hatósági és tanintézeti előljárók. Páter Szalay Albert méltatta életét, majd az elhunyt személyes kívánságára elhangzott a Halotti beszéd.

A 61 évet élt Fischer Aladár a budapesti Kerepesi úti temető 34-es történelmi, díszhelyes parcellájában alussza örök álmát.

Puskel Péter

ANEKDOTÁK TÉRBEN ÉS IDŐBEN

Se Huppert, se...

A múlt század első évtizedeiben rengeteg szabóság működött Aradon. Az első világháború küszöbén, a statisztikai adatok szerint, csak a férfiszabók száma meghaladta a 120-at. A női szabók, varrónők száma ennél jóval nagyobb volt. Persze csak a tehetősebbek nyitottak műhelyt. A többiek otthon dolgoztak és fogadták a klienseket.

A főtéren, a városi színház régi bejáratával átellenben rendezkedett be a Goda szabóság. Felkapott, jól menő műhelynek számított. Egyik konkurenciája Huppert Henrik Rákóczi (Barițiu) utca 6. szám alatti műhelye volt.

Aztán jöttek a nehéz idők. Goda hamarabb elvesztette klienseit, és lehúzta a redőnyt. Huppert még egy ideig tartotta magát, társult pórul járt kollégájával, sőt új helyiségbe költözött, a Zrinyi (Goldiş) utcába, de aztán ő is, több más iparossal együtt, „bemondta az unalmast”, és eltűnt a gazdasági válság sülyesztőjében.

A befuccsoltak közül sokan bölcsen azt vallották, hogy az embert csak az egészséges humorérzék segítheti át a nehézségeken.

Az aradiak egy része tartotta magát ehhez a felismeréshez. Akkoriban született a pajzán verseik: „Hiány az új ruha, se Huppert, se Goda.”

Adenauer és a bánsági svábok

Nyugdíjas agrármérnök ismerősöm mesélte ezt a 24 karátos poént, amely pár sorával pontos keresztmetszetét nyújtotta az 1960-as évek hazai politikai légkörének.

Zárszámadó gyűlés egy többségében svábok lakta Arad megyei község kollektív gazdaságában. A település nevét a lakosság iránti tiszteletből kipontoztuk.

A megyei pártbizottság küldötte az akkori szokás szerint a kollektivisták „politikai felvilágosítása” céljából röpké 40 percben ecsetelte a „rendkívül feszült nemzetközi helyzetet és a ránk leselkedő „imperialisták mesterkedéseit.” A helybeliek nemzeti hovatartozására való tekintettel részlete-

sen kitért az NDK és a nyugatnémet szembenállásra, Adenauer kancellár módszerolására.

De a helybeli svábok már tudták a „leckét.” Készültek.

Részlet fordításban a kolhozelnök román nyelven elhangzott beszámolójából:

„Mi ... falvi szorgalmas kollektivisták olyan kiváló eredményeket értünk el a mezőgazdaságban és az állattenyésztésben, hogy Adenaur, amikor megtudta, ágyának esett és hetekig betegeskedett.”

Pincérek netovábbja

Az 1970-es években gyakori vendége volt a magyar lap szerkesztőségének a Temesváron élő Franyó Zoltán. Ötven évvel korábban Aradon a Génius avangárd folyóiratot szerkesztette, és több helyi lapnak is munkatársa volt. Kifogyhatatlan volt az érdekes, szellemes régi történetekből.

Az alábbi anekdotát is tőle hallottam:

A múlt század elején a Központi kávéház, majd a Vadászkürt egyik legismertebb pincére Lübeck névre hallgatott. Alacsony termetű, gyors mozgású ember volt, szakmájának igazi művésze. Akár hat-hét tányér levest is kihozott rövid karján, anélkül hogy egy cseppet kilötyintett volna.

Fél évszázad múltán az idős költő, az egykori Bulevard vendéglőben, miközben Havadi Zoltánt, a régi pincér nemzedék egyik utolsó képviselőjének rátermettségét dicsérte, aki szintén képes volt erre a bravúrra, felidézte a régi időket.

Ha a nevéen szólították a törzsvendégek: „Gyürek...!”, a „gyüvek” szóval válaszolt. De pillanatok alatt ott is termelt a vendég asztalánál.

Egy betévedő vendég egyszer tapintatlanul megkérdezte:

- Mondja, Lübeck, maga sváb vagy zsidó?
- Nem, kérem, én pincér vagyok.

Kett Groza János
grafikája

Kövér Péter

„ÉN NEM TILTHATOM MEG NEKED!”

Ehhez az íráshoz internet kell. Jútyúb! (YouTube)

Leülök most veled szemben, hogy elmondjam, mi is foglalkoztat mostanában. Gondolom, a legkellemesebb egy oldott, kötetlen hangulat lenne. Baráti és természetes. Most viselkedjem mereven, fogalmazzak hivatalos, kötött formában? Nem illik ide, és hozzám sem. Használjak vasalt, szoldateszkás, szalonképes szöveget? Nem érvényesül a tartalom, nem jön át a hitelessége, meg nem is vagyok ilyen. Tudod mit? Maradjunk egy aradi találkozás standard hangneménél. Kicsit pikáns, parlagi, kicsit röhejes, de sosem sértő. Röhögni meg szabad. Másokon. És magunkon is!

Nem akarom túlértékelni a dolgot, de nem voltam egyedül azokban az években, amikor ebben a szférában forogtunk. Ritmusra! Illés, Metro, Omega. Az életvezetéshez szükséges, egészen pontosan meg nem fogalmazott értékeket állítottak, példaképeket teremtettek. Körjük szerveződött érzelmi belvilágunk úgy, ahogyan azt az akkori bárgyúan átideologizált ifjúságpolitika nem tudta elérni. Ezek a zenék és képviselői a nyitást jelentették, a reményt, hogy minden jóra fordul egyszer itt is. Mi evvel a zenével éltünk, míg a hatalom visszaélt vele. Lázadási forma, generációs változás volt elsivárosodottnak érzett életünkben. Az egyen-polgár után farmernadrág és hosszú haj. A szirupos, igénytelen subi-dubi után egy velőtrázó orgonaszóló. Felnéztünk rájuk, kultusz alakult ki körülöttük. Ők voltak a bálványaink! Számomra mind a mai napig.

Zenék ismertsége nagyobb, mint a magyar nótaé, ez az utánunk nyomuló generációra is érvényes. Elég egy pár taktus, és mindenki felkapja a dallamot és éneklí. A sztárok még ma is megtöltenek koncertjeikkel egy nagy sportcsarnokot.

És a szövegeik? Úgy tartják, a slágerszöveg bárgyú, hogy minden suszterinas értse, fújhassa, míg a könyöködön ki nem jön. Szinte szégyellem, hogy egy-egy slágerben kimondott igazság megragadt bennem, és ott raktározódott el agyamban, ahol irodalmunk legszebb aranyveretes sorai. Néha felsóhajtok, hogy „Szívet cseréljen, aki hazát cserél.” Máskor meg azt dúdolom, hogy „Kedves, elviszlek egyszer, ahol senki sem ismer, de értem a szót.” Az én költőimet Bródy Jánosnak,

Bereményi Gézának, Dusánnak hívják. A minap is, éjfél után „Kicsit megállít egy jó barátom, / Sose láttam, de most végre látom... / Egy tüzet is kér s egy cigit hozzá, / S indul új barátok után... Hmm, / Éjfél után...” Amikor nemrég megkérdezett valaki, egy déjá vu-vel válaszoltam. „Egy kedves kisleány, kit ismersz is talán, / Bánatában azzal fordult levélben hozzám, / Hogy talán én tudom, és el is mondhatom, / Hmm, hogy mit tegyen. / ... Hogy megtegye vagy ne, amit a kedvese kíván... / Mondhatnám azt is, jobb lesz, ha vár még, / Hiszen nem tart sokáig egy szerelem, / Mondhatnám azt is, jobb, ha már holnap, / Hiszen nem tart sokáig egy szerelem...” Milyen szép gondolat! A tézis és az antitézis mellett (ellen) ugyanazzal a sorral érvel figyelemre méltóan a slágerszöveg-író. Foglalkoztat a gondolat, egyszer egy szöveget összerakni csak slágeridézetekből. Csak azt nem tudom majd, hogy szavaljam-e vagy inkább énekeljem. Akkor inkább hagyjuk!

Nem kizárt, inkább valószínű, mert többektől is így hallok, hogy valamikor a hatvanas évek végén egy szép napon beleszagoltunk a levegőbe, és arra figyeltünk fel, hogy „ez az”, amire régóta vártunk. Nem tudtuk még, mi is az, csak azt tudtuk, hogy ami eddig volt, az avítt, unalmas, idejétmúlt, és már nem kell. Talán mert túl csendes. Ezért volt forradalmi, amikor ebbe az állóvízbe belerobbant egy E-gitár hangja. Úgy, mint Illésék „Little Richard”-ja vagy az Omega „Én nem tilthatom meg neked”-je. Még nem tudtuk, hogy mi az, csak azt tudtuk, hogy fontos, ezért ha valaki fontos volt, azt mondtuk neki: „Az vagy nekem, mint csendnek a szó...” Pontosan ültünk le a rádió mellé, hogy le ne késsük az „Öt órai teát” (Komjáthy György) vagy a „Teenager Partyt” (Cseke László). Ha másnap nem tudtál hozzászólni, nem voltál senki, márpedig én lenni akartam valaki.

Ezen, mármint a presztízsemen, nagyot lendített a bátyám Tesla B4-es, szalagos, forgótárcsás, használtan vásárolt kofferagnója. Egy valóságos csoda. Ma sem értem, hogy lehetett egyáltalán egy ilyet eladni. Maga a megtestesült boldogság. Mindenki, aki számított, irigyelt érte, még akkor is, ha csak akkor ment rendes fordulatszámmal, ha jobb

első sarka alá tettünk négy egylejes érmét, mert megrepedt. Megtanultuk kezelni, és már nem volt akadálya az áhított számok rögzítésének. Akkor és annyiszor hallgathatta meg a zenei kincseket, amikor és ahányszor akarta, de csak az, akinek én megengedtem! Ugrásszerűen megnőtt az irántam tanúsított figyelem a lányok részéről. Néha telefonon keresztül kérték, hogy játsszak le egy számot.

A magnót úgy megszerettük, hogy becenevet is kapott. Mancit! Mancit nem volt szabad szidni, repedsarkúzni, a négy lejt meg összeadtuk a repedt sarka alá.

Minden bulira meghívtak, olyanok is, akik számára addig átlátszó voltam, csak hozzam a magnot.

A jön B-vel, C jön D-vel, én Mancival. Áhítattal hallgattuk sorban a szalagra rögzített csemegéket, mert mi is, de a világ is abban a korban voltunk.

Voltak persze lassú, bújós számok, de a végére az extázist kiváltó ajzószer (aggszűznek ajzószer ajánlani alávalóság) került. A korai Omegától az „Én nem tilthatom meg neked...” Három gitár, dob és egy orgonaszóló, amire épeszű ember nem tudott semleges maradni, a hangulat csimborasz-szója. Uhhh!!! Egy ritmus, egy dallam, egy szöveg. Konzervatív őseink, merev tartású tanáraink, vértelen osztálytársaink, de még az utolsó kenet után lévő haldoklók is felugrottak.

„Nem tilthatom meg neked, hogy mások is rád nézzenek, oh, nem!

Melletted én úgy megyek, mint szürke árnyék lépdelek, csendben.

Bámuljanak az emberek. Mit tehetek?

Én nem tilthatom meg neked...” tüm-tüm-ti, türüm tüm-tüm türüm – fokozza a basszus!

Erre nem is lehetett táncolni, csak körbeálltuk és bömböltettük a forgótárcsás Tesla B4-es koffer-magnót. A sánta Mancit, akit négy lejjel, mint egy ortopéd cipővel a sarka alatt, engeszteltünk ki és hoztunk hangulatba. Bömböltettük, már ameny-nyire bírta, de ha nem bírta már, az sem volt baj, bömböltünk mi. Ez a zene, ez a szöveg megérin-tett, átítatott és kitört belőlünk. Ezt nem tilthatták meg nekünk! Újra és újra előrehúztuk a szala-got, nem tudtunk betelni vele. Belemelegedtünk, Mancit meg egyenesen felforrósodott. A strapától néha elszakadt a szalag, de nem tesz semmit, mert átlátszó ragasztószalaggal meg lehetett ragasztani helyben, és már ment is tovább:

„Nem tilthatom meg neked, hogy másképp sze-ress, mint ahogyan én!

De ha kedved van, hát csókolj meg, az utca kö-zepén!

Bámuljanak az emberek! Mit tehetek?

Én nem tilthatom meg neked...”

A gondolatainkat, az érzelmeinket úgy fogal-mazta meg helyettünk a szövegíró, hogy azono-sulni tudtunk vele úgy, ahogyan akkor mi ma-gunk nem tudtuk megfogalmazni. Vegytiszta lá-zadás. Mert nem tilthatja meg nekem senki... és akkor még ugye a csók is. Úgy éreztük, hogy ez az, amire várunk, a megváltó új hullám, kiszaba-dult és „betört, új időknék, új dalaival”, mint egy E-gitáros „énekes Vazul”. Nem tudtuk még, mi az, csak azt tudtuk, hogy ami eddig volt, az nem kell, mert unalmas és túl konvencionális, túl pol-gári, kéne már egy pukkasztás, mert így nekünk túl csendes.

És ebbe a csendbe pukkant, hasított, robbanás-ként csapódott bele az E-gitár hangja. Éreztük, tudtuk, akartuk... hogy nem tilthatják már meg nekünk, szóval... hol is maradtam, ja igen... „az utca közepén!” Ez akkor egy vakmerő, lázadó do-lognak számított. Megláthatják, megtudják, mit szólnak hozzá, meg egyáltalán... Tudtuk, a buli vége felé jön a csúc, a kultikus önkívület, a kielé-gülés!

Hát igen! És akkor rájöttem, hogy ez így nem elég. Még ez sem elég. Itt még kéne valami. Itt még lenne lehetőség! De mi legyen az?

Titkos tervembe beavattam jó barátomat, akivel egy E-gitárhúron pendültünk, félszóból is megér-tettük egymást. És pont erről a félszóról kell most beszélünk, mert ettől vártuk a hatást.

Tettre készen hazarohantunk, és halasztást nem ismervé, kb. nyolcórás munkával (ezt ma stúdió-munkának neveznék) manipuláltuk az Omega-felvételt a szalagon. A szövegíró utólagos enge-delmével. A hétvégi bulit meg pontosan úgy ko-reografáltuk, ahogyan nekünk passzolt, azaz mint mindig.

Következzék most akkor úgy, ahogyan annak lennie kellett.

„Nem tilthatom meg neked, hogy másképp sze-ress, mint ahogyan én” – és a párok közelebb búj-tak egymáshoz, mert tudták, mi következik.

„De ha kedved van, hát csókolj meg a...”, jajj, itt már nem is emlékszem pontosan. Se gum, se gém, se gim, se gám. Gem! Ez az! A SEJHAJOM közepén. Tüm-tüm tüm, türüm, tüm-tüm tür-üm (basszus).

„Bámuljanak az emberek! Mit tehetek?

Én nem tilthatom meg neked!”

Tüm-tüm tüm...türüm...

Juhász Béla

MŰTEREM-LÁTOGATÁS

Megtisztelő meghívásnak tettünk eleget. Az idős mester mosolyogva fogadott az ajtóban. Rendesen lábat töröltünk, mielőtt beléptünk volna. Két kis unokám rajzkörre jár a gyerekpalotába, valamit konyítanak a szakmához. Azért is vittem el őket, hogy lássanak egy valódi műtermet. A mester kicsit megilletődve mutatta meg a kicsiknek a falakat megtöltő szürrealista festményeket, a három lábú festőállványt, a színes festéktubusokat, az oldószeret meg az ecseteket. Aztán végigsimította hófehér szakállát,

és felajánlotta a két srácnak, hogy nézelődjenek kedvükre, tegyenek műhelyében azt, ami jól esik nekik. Egy szekrényből vajás kekszet tett a kis asztalra, meg narancslevet. A fiúk hamar az asztal köré ültek. És zavartalanul, jóízűen fogyasztottak. Különös hangulata van annak a műteremnek.

Otthon megkérdezte a Nagyi:

– Milyen volt? Mit láttatok?

– Nagyon jól éreztük magunkat – mondta a nagyobbik. Elégedetten hasára csapott kis kezével. – Finom kekszet kaptunk, meg narancs ízű üdítőt...!

Dr. Markovics Radmila

ISKOLAREFORM ÉS SZÓJAFÖLD

A hetvenes évek közepén, pontosan 1975-ben, Kishegyesen is megalkult az általános középiskola mint szabadkai kirendeltség. Három év után vált önállóvá a községben, amely szintén kérészetűre sikeredett.

Jött az újabb iskolareform. Annak értelmében többé nem lehetett önálló a kishegyesi általános középiskola, valamelyik nagyobb iskolaközpont-hoz kellett kapcsolódnia. Most a bácstopolyai igazgatóság alá kerültek a tanulók, tanárok. Így alakult ki az együttműködés. Volt egy főigazgató, akit populárisan generális igazgatónak nevezett mindenki, Kisimre Tibor személyében. Tibor lelkiismeretes volt, pontos, tele ötletekkel, ambícióval. Mellette a négy Egységes Munkaszervezet négy igazgatója végezte a teendőket. Különböző problémák nem voltak. Szépen együttműködött mind a négy középiskola.

Az egyik topolyai egység a mezőgazdasági iskola volt, ahova a kishegyesi osztályfőnökök is vezették a tanulókat dolgozni, főleg a kapálási szezonban.

Egy szép tavaszi reggelen szóját kapálni mentek a gyerekek. Autóbuszt fogadott az iskola, és így jutottak el a szójaföldre. Én is velük mentem.

Mikor kiszálltunk az autóbuszból, nézegettem én a kapálásra váró területet, de csak gyomnövényt ismertem fel.

– Igazgatónő, legyen szíves, mondja meg nekünk, melyik itt a szója, mert mi nem tudjuk.

– Drága gyerekeim, én sem tudom, de várjatok

egy kicsit, idehívom a generális igazgatót, ő biztosan tudja, neki van földje.

Tibor valahol a szójaföld másik végében beszélgetett valakivel. Elindultam felé, bíztam ismeretében is, meg segítőkészségében is. Amikor közelbe értem, már elkezdtem mondókámat.

– Tibikém, baj van. Nem tudom megmutatni a tanulóknak, melyik a szója. Megtennéd?

– Na gyere – mondta mosolyogva.

Hatalmas léptekkel, gyorsan megindult a gyerekeim felé. Alig tudtam követni. Amikor odaértünk a tetthelyre, lába közé vett egy sort, és magyarázni kezdett a tanulóknak.

– Látjátok itt ezt a szőroset a lábam között? Ez a szója. A többi kapáljátok ki!

A gyerekek a földre bámultak, nem merték felemelni a fejüket, énbennem viszont, naná, hogy nem állt meg a nevetés. Hátraarcot parancsoltam magamnak, és gyorsan távolodtam a tanulóimtól, de még a könnyeim is kicsordultak a nevetéstől.

Tibor utánam jött, rám csodálkozott kék szemével, belesimított hosszú szőke hajába, majd megkérdezte.

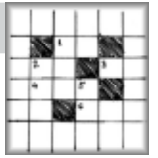
– Min nevetsz ilyen jóízűen?

– Még mindig nem jöttél rá? A lábad közé vetted a sort, és azt mondtad a gyerekeknek...

– Bébetűzze meg az ártán tűzok. Én megyek innen, ma biztos többet nem láttok.

– Azért köszönöm – kiabáltam utána.

Jól mondta, úgy eltűnt, mint a kámfor... A gyerekek tökéletesen megértették, melyik a szója.

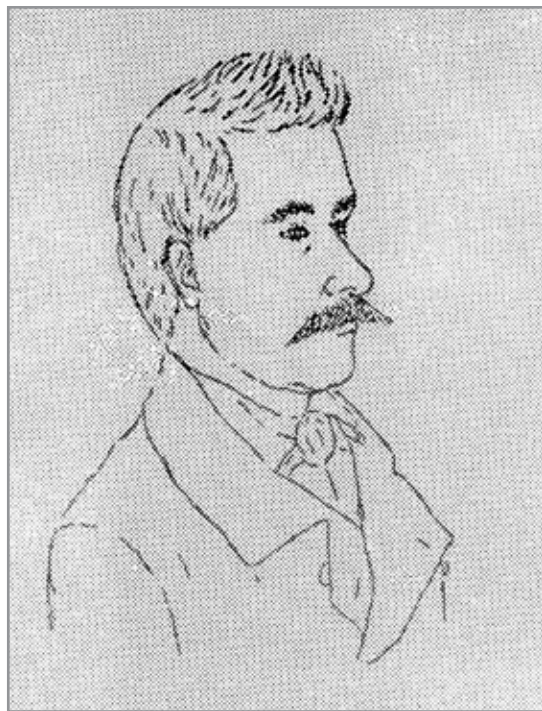

Brittich Erzsébet

NÁLUK IS JÁRT...

VÍZSZINTES: 1. Kít ábrázol a mellékelt rajz? 11. Foszfor vegyjele 12. Kalászos gabonát betakarító 13. Napszak 14. Vissza: ógörög piactér 15. Kevert zamat 16. Düledező 18. Személyes névmás 19. Névelő 20. Kerti munkát végez 21. Egyszerű gép 23. Fluor vj. 24. Egykor a férfi műkorcsolya bajnoka volt 27. Páratlan tojás 28. Jód vj. 29. Öv tartozéka 30. Fafajta 32. Személyes névmás 33. Ora et ... (Imádkozz és dolgozz!) 35. Dehogy! 36. Férfinév 38. Szigetlakó nép 39. Lőfegyver, angolul 41. Nézni 43. Összevissza dundi 45. Deutérium és trícium vj. 46. ... Ernő, az Aradi Kamaraszínház igazgatója (ék. h.) 48. Jód vj. 49. Vízsz. 1. kedvelt műfaja 51. Sugár jele.

1	2	3	4 N	5	6	7	8 N	9	10	11
	12						13			
14						15				
16					17					18
19		20			21				22	23
24	25			26			27			28
	29					30		31		
32			33		34					35
36		37			38			39	40	
41				42		43	44			
45			46		47					
48		49	A			50				51

FÜGGŐLEGES: 1. Névelő 2. Éktelenül rávés 3. Pökhen-di (hosszú r hiány) 4. Itt született vízsz. 1. 5. Atya betűi 6. Megfelelő 7. A teljes magyar ábécé második betűje. 8. A szabadságharc idején vízsz. 1. ezt a szerepet vállalta 9. Katonai vezényszó 10. Santa (szent) rövid. 11. A mellékelt rajz készítője 14. Vízsz. 1. itt szolgált a szabadságharc idején 15. Kevert szappanmárka 17. Német névelő 22. Nagyon régi 25. Az ecetsav sója 26. Becézett női név 30. ... György, táncdalénekes 31. Kikötőváros az Adriai-tenger partján (ma: Dubrovnik) 32. Vízsz. 1. legnagyobb műve 34. Valaminek a kettős voltát jelző előtag 37. A múltidő egyik jele 40. Vaj, románul 42. Lia betűi 44. Jód, kén és deutérium vj. 47. Lengyel autójel 49. Bór vj. 50. Osztrák autójel.

Februári keresztrejtvényünk fő sorainak megfejtése:

Vízszintes: 1., 49. és 27. Izabella királyné búcsúja Erdélytől 16. Lippa 36. Solymosi vár

Függőleges: 11. Wagner Sándor

Milka Péter

AMERIKÁBAN JÁRTUNK (I.)

1. ÍRÁSOM KELETKEZÉSÉNEK INDOKAI

Az utóbbi két évben az Újvilágban, az USA-ban (v. AEÁ-ban) töltöttünk 2x3 hónapot. Nyugodtan állíthatom, hogy ez a „legek országa”, mert az egyik legnagyobb területű (III.), lakosságú (III.), leghatalmasabb és legfejlettebb gazdasággal bíró, legerősebb, legütőképesebb hadsereggel és nem utolsósorban hagyományosan a legdemokratikusabb viszonyokkal rendelkező állama a világnak.

Az, ami első pillanatban megragad, hogy itt minden olyan hatalmas, „olyan big”. Maga a téglalap alakú ország kétezer kilométer a szélességi körök irányában, a hűvös, mérsékelttől a szubtrópusi és trópusi klímáig minden megtalálható, és négyezer kilométer a hosszúsági körök mentén. Három időzónát foglal magába.

Ott minden olyan más, furcsa és szokatlan, néha kellemes, de sokszor rossz, sértő. A tapasztaltak nagy hatással voltak ránk, és arra késztettek, hogy az ottani tartózkodásunk néhány mozzanatát, maradandó emlékeket, furcsaságokat megpróbáljak megörökíteni. Hozzáteszem, hogy minden, amit leírok, az én gondolatmenetem szerinti, saját, szubjektív érzéseimnek megfelelő. Lehet, másvalaki sok mindent másképpen látott, érzékelt volna.

2. KIUTAZÁSUNK TÖRTÉNETE

Egyáltalán, hogyan kerültünk mi oda, az óceánon túli távoli világba?

Unokahúgom, férjével, több mint nyolc éve telepedett ki, törvényesen, zöld kártyával, munkavállalási lehetőséggel. Mindketten orvosok, de ahhoz, hogy hivatásukat ott is folytathassák (praktizálhassanak), sok mindent előről kellett kezdeniük. Az Államokban a máshol szerzett képesítéseket szinte egyáltalán nem fogadják el. Újra

kellett tanulni, vizsgázni, az ottani törvényeknek megfelelő képesítéseket megszerezni. Végül révbe jutottak, de elhelyezkedésük elég bonyolultnak alakult. A férj fogorvos, Chicagóban lakik, naponként mintegy 60 km-t kocsikázik a megapolisz azon részéig, ahol a rendelője van. Unokahúgom aneszteziológus orvos, és ő Chicagótól 400 km-re nyugatra, Iowa Cityben kapott állást. (Ez a kisváros egy neves orvosi egyetemi központ: 30.000 diákkal, 1.000 orvossal, hatalmas klinikával, mely speciális betegségeket kezel, szervátültetéseket végez).

Az elnök egyik háza

Ő ott tart fenn lakást. Tény, hogy az Államokban az ember megy a munkahely után, és nem fordítva. Hétvégeken hol az egyik, hol a másik teszi meg a 400 km-t, hogy együtt legyenek, ez 4 órás út az autópályán. Nehézségeik a gyermekek születése után fokozódtak (a kisfiú négy és fél éves, a kislány hároméves). Unokahúgom egy ideig otthon volt, de ott nagyon rövid időre szól a gyermekgondozási szabadság. Jellemző az Államokra,

hogy a legtöbb anya otthon marad, gondozza gyermekeit, hisz egy fizetésből is remekül meg tudnak élni. Az USA-ban elég magas a születési arány: sétáink során, a játszótéren, de máshol is sok anyukát láttunk 2-3 gyermekkel foglalatkodni. Unokahúgom nem ez a típus. Ő határozottan kijelentette: ha már több mint 10 évig tanult, képezte magát, és szereti a hivatását, nem marad otthon. Olyan megbízható, hozzáértő személyt, aki éjjel-nappal ott lakik, és vigyáz a gyermekekre, semmi áron nem lehet találni. A megoldást az itthoni családban találták meg. Nagyszülőket, nagybácsikat, nagynéniket mozgósítottak és beosztottak a feladatra. Ők ezt a küldetést nagy kedvvel és szeretettel vállalják, a jutalom pedig a repülőjegy és egy ottani 7-8 napos kirándulás. Így jutottunk mi is el Floridába, Miami-ba, majd a Mexikói-öböl

környékére, New Orleansba. Mindenhol maradandó, életre szóló élményekben volt részünk. (Ezek egy másik írás témáját képezhetnék.)

3. KOMMUNIKÁLNI KELL... DE HOGYAN?

Az én angoltudásom szerénynek mondható, de a feleségem, aki könyvből tanulta a klasszikus angolt, haladónak mondható. Pár éve Skandináviában nagyon jól boldogultunk ezzel az angollal, de itt nem ért semmit. Az amerikai angol számunkra érthetetlen. Mondhatnám, hogy itt hadarva, a szavakat lerövidítve, a végüket vagy az elejüket elnyelve, sőt vidékenként is különböző tájszólásban beszélnek. Magamban úgy neveztem, hogy ez egy „hablatyolás”. Egy vendéglőben ebédeltünk, az afroamerikai pincér sokat beszélt, magyarázott, kedvesen nevetgélve. Amikor elment, megkérdeztem a már rég kinn élő rokonaimat, hogy miről volt szó, ők pedig nevetve mondták, hogy alig értettek valamit a szövegelésből. Ez a tény igen nagy nehézségeket okozott ottlétünk alatt.

4. AZ AMERIKAI EMBEREK

Egy sajátságos, mondhatnánk egyedülálló folyamat révén alakult ki Amerika népessége. Teljes lakossága, hosszú évszázadok alatt a bevándorlókból jött létre. Az Államokat egy hatalmas „olvasztótégelyhez” hasonlítják, amelyben a különböző nemzetiségek amerikaiakká váltak. Az őslakosok, az indiánok, ma már csak igen kis számban vannak jelen.

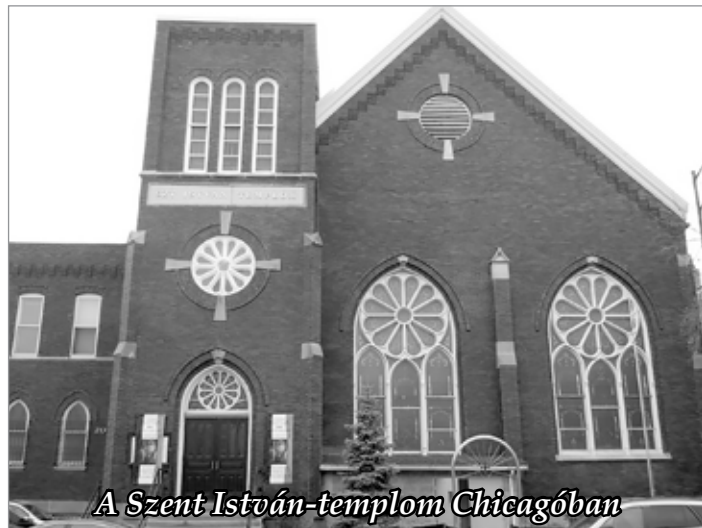
A bevándorlók többségének legfőbb célja az integráció, hogy teljes értékű amerikai honpolgárrá váljon. Persze vannak jelentős eltérések is ettől az általános szabálytól, leginkább a déli államokban (a mexikói határvidéken) élő spanyol lakosság próbálja megőrizni integritását, nyelvét, ezért itt igen lelassult az asszimiláció; helyenként még gettósodásról is beszélhetünk.

Chicagoói bevásárlóközpont

A népesség formálódása azonban napjainkban is töretlen. Évente mintegy 120 ezer (a mostani elnök ezt a felére csökkentené) zöld kártyát osztanak ki a világ minden részén. Ez a kártya legális letelepedési és munkavállalási lehetőséget jelent. Az illegálisan betelepődők (ott maradtak, oda szököttek) száma ennek a kétszeresére tehető. Jelenleg kb. 10 millió az illegálisan itt élők száma, amely a 320 millió összlakossághoz képest nem olyan jelentős.

A chicagói diaszpórát egy kicsit részletesebben elemezhetem, mert az itt élőkrol megtudtam néhány adatot, nem a hivatalos statisztikából (ez hiányzik általában), hanem az itt élő emberek becslésére alapozva. Chicagóban a lengyel bevándorlók száma a legnagyobb (400 ezer), az ukránok mintegy 200 ezren vannak, azt mondják, hogy a románok száma is 150-200 ezerre is tehető. A magyar diaszpóra 30 ezer körüli lehet, de inkább kevesebb. Működik román konzulátus, és két éve magyar is nyílt. A diaszpóráknak vannak templomaik, ahol hetente találkoznak, és itt működnek a vasárnapi iskolák is, amelyek az óhaza nyelvét próbálják fenntartani a fiatalság körében. Mi is rész vettünk egy istentiszteleten a Szent István-templomban, 30-40 hívővel együtt. A mise angol nyelven folyt, a felolvasások és a kórus énekei magyar nyelven hangzottak el.

A Szent István-templom Chicagóban

Az első generáció még jól beszéli az óhaza nyelvét. Hétvégeken összejönnek, iszogatnak, énekelnek, nosztalgiáznak, időnként sírnak is egy keveset, amikor szülőföldjükre gondolnak. A második generáció még beszéli a nyelvet (úgy-ahogy), de már nemigen járnak össze, s csak ritkán jönnek haza. A harmadik generáció már csak ritkán beszéli ősei nyelvét, ők már valódi amerikaiak.

Tapasztalataink szerint az emberek, akikkel az utcán összefutunk, vidámak, jókedvűek, udva-

riasak (a bevásárlóközpontok alkalmazottai is igen kedvesek). Sétáink alkalmával a kutyát sétáltatók, kocogók mindig mosolyogva köszöntek ránk, amire mi is bólogattunk és mosolyogtunk. A szomszédok viszont tartózkodóbbak, nem járnak össze, pedig még kerítés sem választja el őket egymástól.

5. A MÉRTÉKEGYSÉGEK

A másság első jele, amire felfigyel az ember, a mértékegységek különbözősége. Még hónapok elteltével is magamban mindig mindent átszámoltam, mert csak így tudtam tájékozódni, nekem csak a liter, kilogramm és kilométer jelent valamit. Legelőször mellbe vágott a benzinkútnál a gallon mérték (1 gallon = 3,79 liter), félgallonos és negyedgallonos kiszerezés (pl. egy nagy pohár sör negyedgallon, majdnem egy liter). Az üzletekben a dobozos sör 12 oz, vagyis 355 ml. A hosszmérték a hüvelyk, láb, yard (= 91 cm). Ami minket leginkább érintett, az a mérföld volt (1 mérföld = 1,6 km). A gépkocsi műszerfalán a kijelző mérföldben mutatja a sebességet, az út menti sebességkorlátozó táblák mérföldet jelölnek, pl. városokban 25, 40, 70 a megengedett sebesség. A súlymérték az uncia (= 28 g), a font (= 455 g). A 18 fontos pulyka 8,2 kg. A hőmérsékletet Fahrenheitben mérik, télen a lakásban 75°F-re állított hőszabályzó mintegy 23,5 Celsius-fokot jelentett. A villanyáram hálózati feszültsége 110 volt, és teljesen mások a csatlakoztatók: laposak, keskenyek. De más az újságok mérete is: keskeny, hosszú, az írópapír szélesebb, de rövidebb, mint nálunk. Hosszú időnek kell eltelnie, hogy mindezekhez hozzászokjon az idegen.

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövétnek nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, júniusi számunk lapzártája május 25.; a megjelenést június 20-ra tervezzük.

Köszönjük

*Brauch Magda, Budai Tibor,
Csáki Gabriella, Csáki István,
Csotó-Nagy Mária, Czédli Piroska,
Farkas Imréné, Garlati Andrea,
Gnandt János, Koreck Aladár,
Dr. Nagy Sándor, Neusatz Ervin,
Pintér István,
Retezár József (Sinter Stop Kft.),
Tusa Erzsébet, Vágási Márta,
Vekov Károly*

nagylelkű támogatását.

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XXI. évfolyam, 2. (117.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: +40/740-955132
+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő:

Juhász Béla

Szerkesztő bizottság:

Fekete Réka, Ilona János, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kett Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon:

Aradi tavasz (Kurunczi Ferenc felvétele)

A hátsó borítón:

A zuhanás szépsége (Antalfy Norbert felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Bartók Mária, Britrich Erzsébet,
Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnandt János,
Kori Edina, Molnár Andrea, Piroska István,
Szilvágyi Sándor, Tóthpál Renáta, Vágási
Márta, Vörös Annamária, Zilahi András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Tulipán és a Jelen könyvesboltban, valamint egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

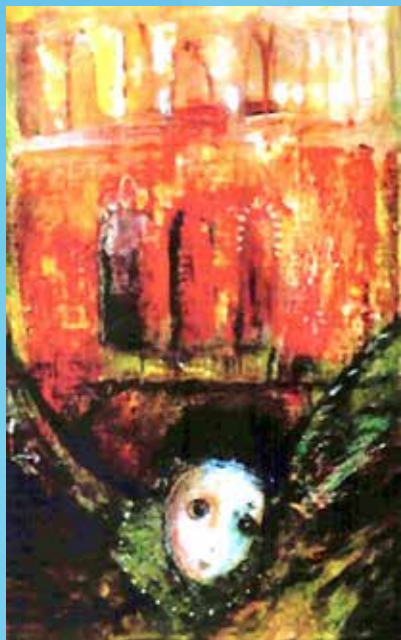
EISELE SZŰCS ZOJA FESTMÉNYEI

Arany lovak

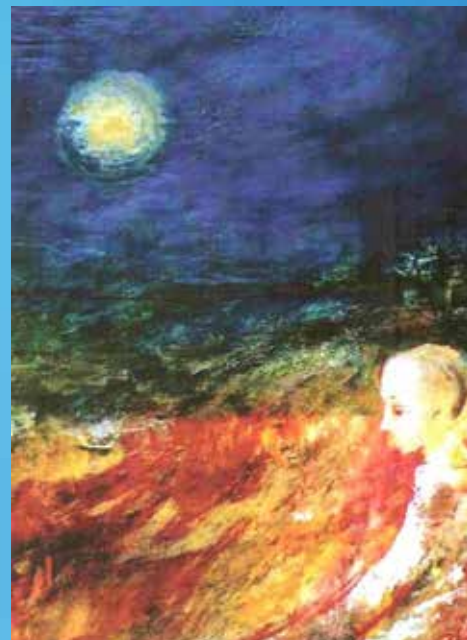
Főnix madár

Velencei angyal

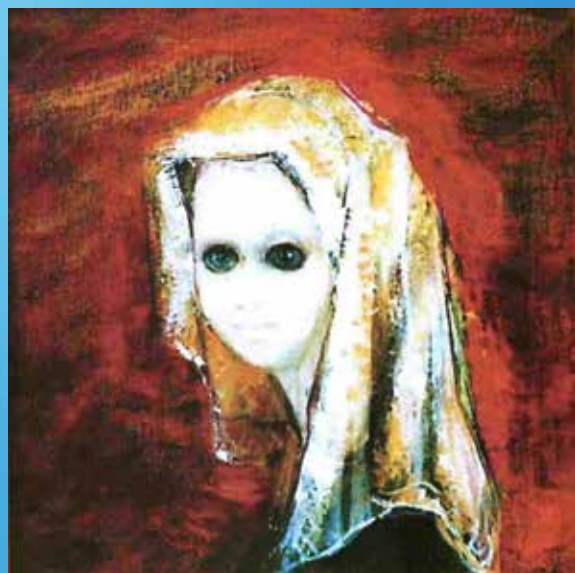
Magány

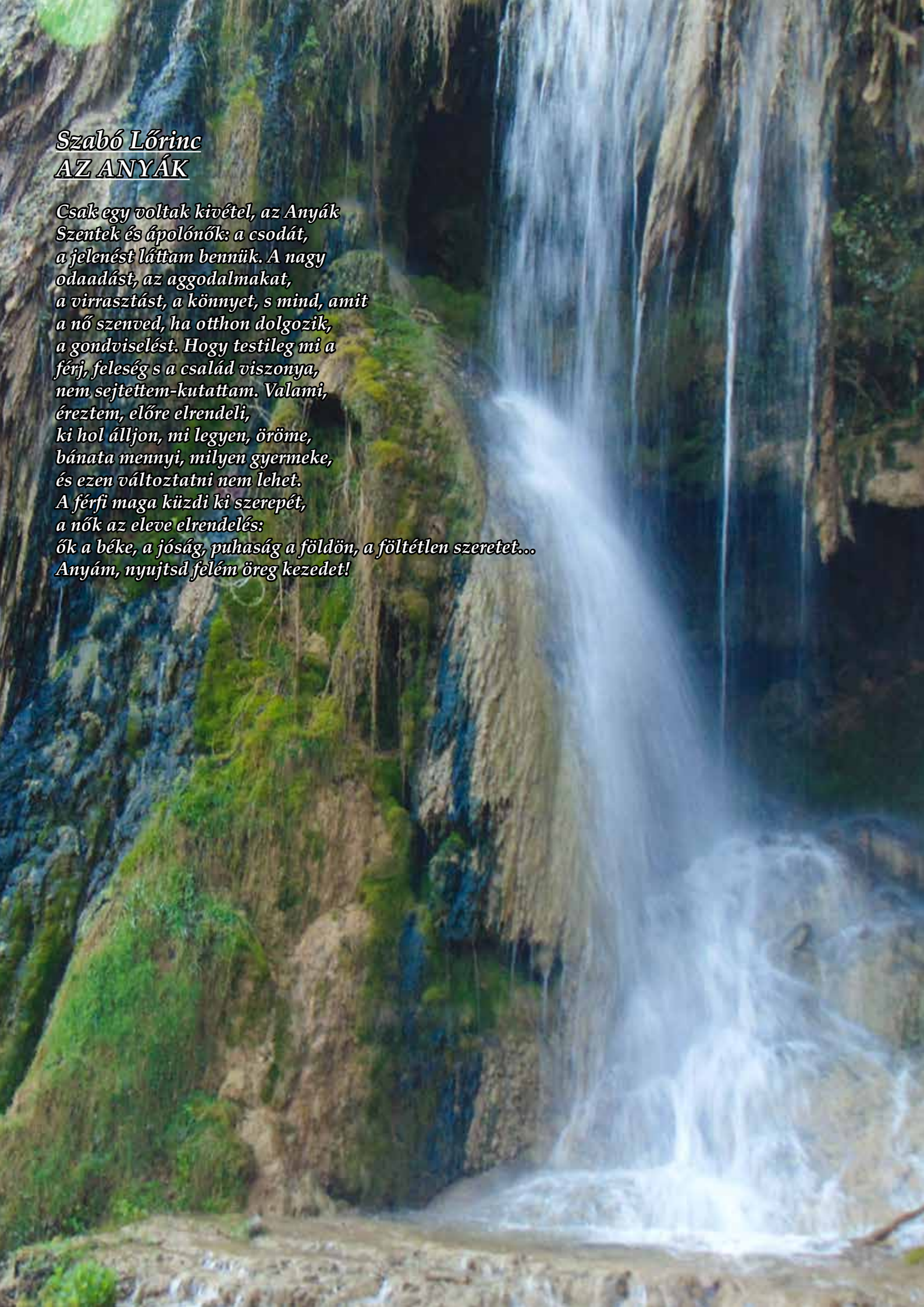
Nosztalgia

Jegenyék

Kék szemű lány

A large waterfall cascading down a mossy rock face. The water is white and frothy as it falls, creating a misty spray at the bottom. The surrounding rocks are covered in green moss and small plants. The background is a dense forest with tall trees.

Szabó Lőrinc

AZ ANYÁK

*Csak egy voltak kivétel, az Anyák
Szentek és ápolónők: a csodát,
a jelenést láttam bennük. A nagy
odaadást, az aggodalmakat,
a virrasztást, a könnyet, s mind, amit
a nő szenved, ha otthon dolgozik,
a gondviselést. Hogy testileg mi a
férj, feleség s a család viszonya,
nem sejtettem-kutattam. Valami,
éreztem, előre elrendeli,
ki hol álljon, mi legyen, öröme,
bánata mennyi, milyen gyermeke,
és ezen változtatni nem lehet.
A férfi maga küzdi ki szerepét,
a nők az eleve elrendelés:
ők a béke, a jóság, puhaság a földön, a föltétlen szeretet...
Anyám, nyujtsd felém öreg kezedet!*